

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ
İLETİŞİM BECERİLERİ İLE EMPATİK EĞİLİMLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
(AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEKLEMİ)**

Şerife ÖZGÖKMAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mücahit GÜLTEKİN

Eylül, 2019

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLETİŞİM
BECERİLERİ İLE EMPATİK EĞİLİMLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
(AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEKLEMİ)**

Hazırlayan
Şerife ÖZGÖKMAN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mücahit GÜLTEKİN

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2019

Şerife ÖZGÖKMAN

İmza

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Mücahit GÜLTEKİN

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Gürbüz OCAK

: Doç. Dr. Nihal TUNCA GÜÇLÜ

İmza

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şerife YILDIZ' ın “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Afyonkarahisar İli Örnekleme)” başlıklı tezi, 04/09/2019 tarihinde saat 13.30’ da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği’ nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek (x) oy birliği – () oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLETİŞİM BECERİLERİ İLE EMPATİK EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEKLEMİ)

Şerife ÖZGÖKMAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Eylül 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mücahit GÜLTEKİN

Bu çalışma okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimlerini çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılının güz döneminde Afyon Kocatepe Üniversitesinin Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 375 okul öncesi öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Betimsel Araştırma yöntemi kullanılmıştır. 375 adet okul öncesi öğretmen adayından toplanan veriler, SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda İletişim Becerileri ölçeğinden alınan puanlar ile Empatik Eğilim ölçeğinden alınan puanların ortalamaları arasında ilişki tespit edilmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine göre incelendiğinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlenirken, anne eğitim durumuna ve baba eğitim durumuna göre anlamlı ilişki görülmemiştir ($p=0,001$, $p<0,05$).

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi öğretmeni, empatik eğilim, iletişim becerisi.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESENT TEACHERS 'COMMUNICATION SKILLS AND EMPATICAL TRENDS (A SAMPLE FROM AFYONKARAHİSAR)

Şerife ÖZGÖKMAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EDUCATIONAL SCIENCES**

September 2019

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mücahit GÜLTEKİN

This study was conducted to examine the relationship between empathic tendency and communication skills in pre-school teacher candidates according to various variables. The research was carried out with 375 pre-primary teacher candidates in Afyon Kocatepe University in the fall semester of 2018-2019 academic year. Relational screening model was used as a research model. Descriptive Research method was used in the study. The data collected from 375 preschool teacher candidates were analyzed with SPSS package program. As a result of the analysis, a relationship was found between the scores obtained from the Communication Skills scale and the mean scores of the Empathic Tendency scale. When the communication skills and empathic tendencies of the preschool teacher candidates were examined according to class level, a significant positive relationship was observed, but no significant relationship was found between the mother's education level and the father's education level ($p = 0.001$, $p < 0.05$).

Keywords: Teacher candidates, empathy, communication skills.

ÖNSÖZ

İnsan, biyolojik bir canlı olduğu kadar sosyal, psikolojik ve duygusal yönleri de olan bir canlıdır. Bu yönlerinden dolayı insanın ihtiyaçları da farklılık göstermektedir. Toplumsal hayatın merkezinde olan insanın, diğer insanlarla iletişim kurması kaçınılmazdır. İletişim, bilgi aktarımını sağlayan unsurdur. İletişim sözlü ve sözsüz olarak karşımıza iki şekilde karşımıza çıkar. İletişimde anında karşıdaki bireyi anlamak kadar, onun gibi düşünüp hissedebilmeyi de gerektirir. Bu yüzden de empati iletişimi doğrudan etkilemekte ve davranışlara yön vermektedir. Eski dönemlerden günümüze kadar geçen zaman aralığında iletişim çok daha fazla değer kazanmaktadır. Teknolojinin ilerlemesi, yapılan araştırmalar, edebi eserler vb. çalışmaların ortak amacı iletişimi güçlendirmektir. Her alanda ihtiyaç duyulan iletişim insan eğitiminin de temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden her eğitim kademesinde yer alan eğitimcilerimizin öğrencileriyle iletişim kurabilmeleri çok önemlidir. Bundan dolayı eğitimcilerin sınıf yönetiminde, bilgi aktarımında, problem çözmede vb. her türlü etkinlik ve aktivitede iletişim kurmaları gerekmektedir. Geleceğimizi şekillendiren öğretmenlerimizin iletişim becerilerinin yanında empati kurabilmeleri ve bunu da toplumun bir parçası olan öğrencilerinin eğitiminde kullanması kaçınılmazdır. Dolayısıyla iletişim ve empati bir öğretmen adayı için temel alan konuları kadar bilmesi ve uygulaması gerekmektedir. Yapılan bu araştırmada eğitimin ilk basamağını oluşturan okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin çeşitli değişkenler tarafından incelenmesi söz konusudur.

Araştırmanın gerçekleşmesinde her türlü yardımda bulunan meslektaşlarıma, süreç içerisinde emek ve bilgisiyle destek olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mücahit GÜLTEKİN'e, anasından bugüne dek emeği geçen tüm hocalarıma ve kişisel gelişimime ciddi katkıları olan Prof. Dr. Gürbüz OCAK ve Dr. Öğr. Üyesi Koray KASAPOĞLU hocalarıma ve meslektaşım Hilal ÖZBEY'e sonsuz teşekkür ediyorum. Ayrıca bu zamana kadar maddi manevi hiçbir desteğini esirgemeyen varlıklarıyla hayatıma anlam katan değerli aileme ve sevgili eşime teşekkürlerimi sunarım.

Şerife ÖZGÖKMAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YEMİN METNİ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

1. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
1.1. İLETİŞİM KAVRAMI.....	8
1.1.1. İletişimin Amacı	9
1.1.2. İletişimin Önemi	9
1.2. İLETİŞİM UNSURLARI.....	11
1.2.1. Kaynak	11
1.2.2. Mesaj	11
1.2.3. Kanal	11
1.2.4. Alıcı.....	12
1.2.5. Dönüt (Geribildirim).....	12
1.2.6. Gürültü.....	12
1.3. İLETİŞİMİN TÜRLERİ.....	13
1.3.1. Sözel İletişim	13
1.3.2. Sözel Olmayan İletişim	14

1.4. TEK YÖNLÜ İLETİŞİM	14
1.5. ÇİFT YÖNLÜ İLETİŞİM	15
1.6. İLETİŞİMİN BİÇİMLENMESİ.....	15
1.7. İLETİŞİMİN İŞLEVLERİ	16
1.8. EMPATİ VE TARİHÇESİ.....	16
1.9. EMPATİ İLE KARIŞTIRILAN BAZI KAVRAMLAR.....	19
1.9.1. Empati ve Sempati	19
1.9.2. Empati ve Sezgi	20
1.9.3. Empati ve Acıma	21
1.9.4. Empati ve İçtenlik	21
1.9.5. Empati ve Özdeşim	22
1.9.6. Empati ve Telepati	22
1.10. EMPATİNİN UNSURLARI	22
1.11. AŞAMALI EMPATİ SINIFLAMASI	23
1.11.1. Onlar Basamağı.....	23
1.11.2. Ben Basamağı	23
1.11.3. Sen Basamağı.....	24
1.12. EMPATİNİN BİYOLOJİK YÖNLERİ	24
1.13. EMPATİNİN GELİŞİMİ	25
1.14. EMPATİNİN FAYDALARI.....	25
1.15. EMPATİK İLETİŞİM.....	27
1.16. EĞİTİMDE İLETİŞİM VE EMPATİ	27
1.17. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	30
1.17.1. İletişim ile İlgili Çalışmalar	30
1.17.1.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	30
1.17.1.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	32
1.17.2. Empati ile İlgili Çalışmalar	33
1.17.2.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	33
1.17.2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. YÖNTEM.....	39
1.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	39
1.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	39
1.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	40
1.3.1. Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)	40
1.3.2. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)	41
1.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	43
1.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. BULGULAR.....	45
1.1. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİNE AİT BULGULAR.....	45
1.1.1. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişki Anlamlı Mıdır?.....	45
1.1.2. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasında Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?	46
1.1.3. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasında Anne Eğitim Durumlarına Göre Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?	47
1.1.4. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasında Baba Eğitim Durumlarına Göre Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?	47
1.1.5. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinde Sınıf Düzeyleri Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?.....	48

1.1.6. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinde Anne Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?	48
1.1.7. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinde Baba Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?	49
1.1.8. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinde Sınıf Düzeyleri Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?	50
1.1.9. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinde Anne Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?	50
1.1.10. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinde Baba Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?	52
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	55
KAYNAKÇA	62

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Empatik Eğilim ölçeği (EEÖ) Maddelerinin İncelenmesi	41
Tablo 2. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) Maddelerinin İncelenmesi.....	42
Tablo 3. İletişim Becerileri Ölçeğinin Alt Boyutlarının İncelenmesi	43
Tablo 4. Veri Setindeki Bağımlı Değişkenlerin Normallik Testi.....	45
Tablo 5. Empatik Eğilim Ölçeği, İletişim Becerileri Ölçeği Maddelerinin Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman Sıra Korelasyon Analizi.....	46
Tablo 6. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasında Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Korelasyon Analizi.....	46
Tablo 7. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasında Anne Eğitim Durumlarına Göre İlişisini Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	47
Tablo 8. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasında Baba Eğitim Durumlarına Göre İlişisini Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	47
Tablo 9. Empatik Eğilim Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	48
Tablo 10. Empatik Eğilim Ölçeğinden Alınan Puanların Annenin Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	49
Tablo 11. Empatik Eğilim Ölçeğinden Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	49
Tablo 12. İletişim Becerileri Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	50
Tablo 13. İletişim Becerileri Ölçeğinden Alınan Puanların Annenin Eğitim Durumlarına Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	51
Tablo 14. İletişim Becerileri Ölçeğinin Alt Boyutları Olan İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler (IITB), Kendini İfade Etme (KIE), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim (EDSOI), İletişim Kurmaya İsteklilik (IKI) Alt Boyutlarından Alınan Puanların Annenin Eğitim Durumlarına Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi.....	52
Tablo 15. İletişim Becerileri Ölçeğinden Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi	53
Tablo 16. İletişim Becerileri Ölçeğinin Alt Boyutları Olan İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler (IITB), Kendini İfade Etme (KIE), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim (EDSOI), İletişim Kurmaya İsteklilik (IKI) Alt Boyutlarından Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi	53

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	: Aktaran
Ed.	: Editör
EDSOİ	: Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim
EEÖ	: Empati Eğilim Ölçeği
f	: Frekans
F	: Varyans
İİTB	: İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler
İKİ	: İletişim Kurmaya İsteklilik
İBÖ	: İletişim Becerileri Ölçeği
KİE	: Kendini İfade Etme
N	: Kişi Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
TDK	: Türk Dil Kurumu
X	: Aritmetik Ortalama
%	: Yüzde

GİRİŞ

İletişim, çağımızın en önemli olgularından biri haline gelmiştir. Öyle ki bilim insanlarından sokaktaki vatandaşa, siyasetçiden gazeteciye kadar herkes bu kavramı kullanmaktadır (Gökçe, 2013). İnsan ailede, toplumda, iş ve devlet yönetiminde çeşitli insanlarla temas halindedir. Her insanın, çevresiyle iyi ilişki kurabilmesi için nerede, kime ve kimlere karşı nasıl davranması gerektiği konusunda bilgili ve donanımlı olması gerekmektedir. Bu yüzden insanın yalnız aile ya da toplum hayatında değil, hayatını geçireceği bütün alanlardaki ilişkileri bir arada incelenmelidir (Yamakoğlu, 2015). İletişimin amacı, iletiyi hedef alıcıya veya alıcılara ulaştırmaktır. Ayrıca bireyin davranış ve düşüncelerindeki değişim de bu amacın içerisinde yer almaktadır (Polat, 2011). İletişim de oluşan herhangi bir aksaklık, yanlış anlaşılma, beden dilinin doğru ve net kullanılmaması bireyin hayatında bir takım sorunlara neden olmaktadır. Bu yüzden iletişimin doğru ve anlaşılır bir şekilde gerçekleşmelidir.

İletişimin tarihi de insanlık tarihi kadar eski dönemlere dayanmaktadır. İletişim, geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. İnsanların iletişime ve iletişim araçlarına olan gereksinimi nedeniyle iletişim alanında sürekli gelişmeler meydana gelmektedir. Bu gelişmeler farklı buluşlar ve yenilikler şeklinde gözlenmektedir (Gönenç, 2014).

İletişim, kişilerin ortak sembollerle yapmış olduğu bilgi alışverişidir. İletişimin geniş kullanım alanı; bilgi akışı, reklam, gündem bilgisi ve tecrübe gibi mesajların iletilmesini ve bu mesajların farklı biçimlerde gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır (Doğan, 2013). İletişim de önemli pek çok kavram yer almaktadır, empati de bunlardan birisidir.

Empati, insanın kendisini iletişim kurduğu bireyin konumuna koyarak karşısındakini anlaması olarak ifade edilmektedir. Empatinin son aşaması empati kurulan kişiye anlaşılanın aktarılmasıdır. Empati kurabilen bireyler topluma uyum sağlayabilmektedir. Karşısındaki kişinin duygularını anlaması ve durumları farklı perspektiflerden değerlendirmesi mümkün olmayacağından iletişim sorunları

yaşanmasına sebep olacaktır. Benmerkezci bireylerin empati kuramamalarından dolayı iletişim sorunları yaşamaları kaçınılmazdır.

Empati benmerkezcilikten uzak durularak kurulabilmektedir (Işıksağan, 2013). Empatik anlayış, kişiler arası ilişkilerde yakınlaşmada ve iletişimin daha akıcı bir hal almasında rol oynamaktadır (Kaya, 2013). Empatik dinlemede iletişim kurulan bireye karşı tavır almak yerine, onu doğru anlamaya çalışmak ve o kişiye kendisini görebilmesi açısından ayna olabilmek gerekmektedir (Kılıçarslan, 2011).

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda; iletişimin önemli bir ögesini oluşturan empatinin, eğitimde önemi ve gerekliliği vurgulanarak sergilenen davranışların, iletişime ve eğitime yansımaları değerlendirilecektir.

Problem Durumu

İnsan bulunduğu çevreyle sürekli bir etkileşim halindedir. Birey bulunduğu çevreyle iletişim aracılığıyla duygu ve düşüncelerini ifade edebilmektedir. Yaşam alanındaki farklı kişilerle birtakım ilişkiler ağı kurabilmektedir. İletişim, özel bir kavram olup çeşitli unsurlardan da etkilenebilmektedir. Bunlar; beden dili, sözcükler, jest ve mimikler, empati, sempati vb. olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişimin sınırlı bir kullanım alanı yoktur. Birey, hayatının her aşamasında iletişim gereksinimi hissetmektedir. Bu doğrultuda iletişimin önemi anlaşılmalı, nitelikli bir iletişime engel olan unsurlar tespit edilerek çözüm yolları bulunmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.

İletişim, her yerde önem taşımakla beraber insanla doğrudan temas halinde olan alanlarda önemi artmaktadır. Bunlardan en belirgin olarak eğitim sektörünü ifade edilebilir. Eğitim alanında öğretmen, öğrenci, personel, idareciler vb. pek çok faktör birbiriyle etkileşim halindedir. Bu süreçte gerçekleşen tüm etkinlik, eğitim ve öğretim programları iletişim aracılığıyla aktif hale gelmektedir. Dolayısıyla iletişimin niteliği ve kalitesi kritik bir rol üstlenmektedir.

Eğitim, farklı kademe ve programlardan oluşan bir ögedir. Bu nedenle çeşitli branş öğretmenlerine ve uzmanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitimi oluşturan her bir parça kendi alanında kritik bir rol oynamaktadır. Ancak bazı eğitimcilerin hitap

ettikleri çocukların gelişim dönemleri ile ilişkili olarak mevcut sorumluluğu artmaktadır. Okul öncesi öğretmenleri bu eğitimcilerden bir kısmıdır. Okul öncesi dönem, çocukların sosyal, psiko-motor, duygusal ve bilişsel gelişiminde hassas ve önemli bir dönemdir. Bu evrede bireylere hitap eden eğitimcilerin özellikleri çocukları doğrudan ve dolaylı olarak etkileme potansiyeline sahip olur. Eğitimci alan bilgisinin yeterli olması kadar bu bilgiyi aktarabilme ve öğrenci ile kurduğu iletişim bağı da önemlidir. Okul öncesi dönem çocukların evden ve aileden ilk kısmi bağımsızlığın yaşandığı evredir. Çocuk birtakım faktörlerden ayrılırken karşılaştığı yeni durum ve kişilerin özellikleri adaptasyon ve başarısına etkilemektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim kabiliyetinin olması çocuklarla sağlıklı bağ kurmasına yardımcı olur. İletişim kurarken öğretmenin çocuklara empatik açıdan da yaklaşabilmesi gerekmektedir. Empati kurabilen bir eğitimci sınıfta çıkan sorunlara ve çocukların bireysel problemlerine yapıcı çözümler bulabilmekte, sınıf yönetiminde başarılı bir öğretmen olabilmektedir. Empatik düşünme becerisi olan bir eğitimci yapılacak etkinlikler ve planlara daha profesyonel yaklaşım sergileyerek başarının yükselmesini sağlar. Dolayısıyla okul öncesi öğretmenlerinin hem eğitim-öğretim döneminin başlangıcı olan bu kademede yetkin ve başarılı olması gerekmektedir.

Çalışma, okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada bağımlı değişken üzerinde etkisi incelenen bağımsız değişkenler; öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri, öğretmen adaylarının anne eğitim durumu, öğretmen adaylarının baba eğitim durumu olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

İnsan hayatında önemli bir yere sahip olan iletişimin doğru bir şekilde sağlanması ve bireylere kazandırılması noktasında eğitimcilere önemli görevler düşmektedir. Yapılan bu çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi, iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine, anne ve baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

İnsan, sosyal ve biyolojik bir varlıktır. Bu yüzden çevresiyle sürekli etkileşim halindedir. İletişim bu aşamada anahtar bir rol oynamaktadır. İletişim aracılığıyla birey anlar ve anlaşılır, yine iletişim sayesinde semboller, sesler ve davranışlar da anlam kazanmaktadır. Fakat iletişim tek başına yeterli değildir. İletişimin daha da etkili olmasında kişinin empati yapabilme özelliği karşımıza çıkar.

Empati, bireyin kendisini muhatabının konumuna koyarak algılama durumudur (Işıksaçan, 2013). Empati kurulamayan bir diyalogda sağlıklı bir iletişimden bahsetmek mümkün değildir. Empati alıcıya iletilen sözcükleri, ses tonunu, jest ve mimikleri doğrudan etkilemektedir. Bireylerin duygusal yönde kuracakları bağın niteliğini etkilemekte ve iletişim problemlerinin çözümüne önemli katkılar sunmaktadır. Okul öncesi dönemde öğrencilere iletişim ve empati becerisini kazandırmak gerekmektedir. Çünkü birbirini anlayabilen insanlar yetiştirmek toplumsal yaşamı kolaylaştırmaktadır. Eğitimin ilk basamağını oluşturan okul öncesi dönemde verilen eğitim, çocuk için en verimli zamandır. Hatta “Ağaç yaş iken eğilir.” atasözümüzde bu dönemin önemine dikkat çekmektedir.

Erken çocukluk evresi, kişinin gelişim sürecinde en kritik noktada yer almaktadır. Bu dönemde kurulan iletişim oldukça önemli olup, eğitimcilerin sergiledikleri tutum ve davranışlar çocuğun kişilik gelişimini etkilemektedir (Ünal, 2003). Bunun yanında okulun bulunduğu çevre ve okul kültürü de çocuğun yakın çevresini oluşturmaktadır.

Okul atmosferi, eğitim ve öğretimin gerçekleştiği mekân olduğu gibi aynı zamanda insanların birbiriyle sürekli temas halinde bulunduğu bir ortamdır. Dolayısıyla idareci-eğitimci ve öğrenci arasında gerçekleşen devamlı bir iletişim söz konusudur (Satılmış, 2012). Bu yüzden, idareciler ve öğretmenler eğitimin vazgeçilmez öğeleri arasında yer almaktadır (Özkurt, 2013).

Sınıf içi ve dışı davranışlarda öğretmen ve öğrenci etkileşiminde iletişimin önemi yine karşımıza çıkmaktadır. Öğretmen sınıf yönetimini sağlamada, problemlerin çözümünde, bilginin sunumunda ve sektörde çalışan diğer personelle iş birliğinde iletişim ve empati becerisine sahip olduğu derecede başarı elde edebilecektir. Bunun yanında da verilen eğitimden yüksek bir verim alacaktır.

Öğrencinin mevcut koşullarını algılama çabasında olan bir eğitimci, amacına yalnızca kendisini onun konumuna yerleştirerek ulaşabilecektir (Çakır, 2015).

Okul öncesi öğretmenleri bilişsel, duyuşsal, sosyal, psiko-motor ve dil gelişimi alanında öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmaktadır. İletişim ve empati kavramı, sosyal alan ve dil gelişimiyle yakından ilişkilidir. Okul öncesi dönemde kazandırılacak kazanımlar öğrencilere oyunlaştırılarak verilmelidir (Kahrıman, 2014).

Eğitim sürecinin yapı taşlarından olan öğretmen, bir topluma her yönüyle tesir edebilme gücüne sahip mesleklerin arasında yer almaktadır. Eğitimin görevi öğrenciye model olmanın yanında, model olabilecek bireyler de yetiştirmektir (Yılmaz, 2011). Hatta amacında başarılı olmak isteyen eğitimcilerin, sahip olması gereken ek özelliklerin bulunması gerekmektedir (Gün, 2012). Eğitimin sahip olması gereken özellikler alan bilgisi, genel kültür bilgisi vb. yanında iletişim becerisi ve empati yapabilmesidir.

Sonuç olarak örgün eğitimin başlangıcı ve temeli olan okul öncesi eğitim sınıflarında görev alan öğretmenlere ise oldukça önemli görev düşmektedir. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empati kurma becerileri ne kadar yüksek olursa öğrencilerin de aynı davranışları gerçekleştirme düzeyleri yüksek olur. Araştırmada okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimleri çeşitli değişkenler bakımından incelenmiştir.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmada “Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimleri arasında ilişki var mıdır?” sorusu problem cümlesi olarak belirlenmiştir.

Alt Problemler

Araştırmada aşağıdaki alt problemlere de yanıtlar aranacaktır.

1. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki anlamlı mıdır?

2. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında anne eğitim durumlarına göre anlamlı bir ilişki var mıdır?

4. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında baba eğitim durumlarına göre anlamlı bir ilişki var mıdır?

5. Okul öncesi öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinde sınıf düzeyleri açısından anlamlı farklılık var mıdır?

6. Okul öncesi öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinde anne eğitim durumları açısından anlamlı farklılık var mıdır?

7. Okul öncesi öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinde baba eğitim durumları açısından anlamlı farklılık var mıdır?

8. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerilerinde sınıf düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

9. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerilerinde anne eğitim durumları açısından anlamlı farklılık var mıdır?

10. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerilerinde baba eğitim durumları açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Sayıtlar

Araştırmada görüşleri alınan okul öncesi öğretmen adaylarının sorulara vermiş oldukları yanıtlar samimi görüşlerini yansıtmaktadır.

Sınırlılıklar

1. 2018-2019 Eğitim-Öğretim dönemi ile sınırlıdır.

2. Afyon Kocatepe Üniversitesi okul öncesi öğretmenliği bölümü 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

3. Elde edilen bulgular araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçtükleriyle sınırlıdır.

Tanımlar

İletişim: Kişiler arasında ortak kelime ve simgeler şemasıyla oluşan bilgi transferidir (Doğan, 2013).

Empati: Bireyin kendisini muhatabının konumuna koyarak algılama durumudur (Işıksaan, 2013).

Beceri: Bireyin, kendisinde bulunulan kabiliyet doğrultusunda aldığı eğitimle bir içi istenen neticelere uygun yapabilme yeteneğidir (TDK, 2017).

Okul ncesi ğretmen Adayı: Okul ncesi ğretmenliği için eğitim almakta olan niversite öğrencileri ifade eder.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İLETİŞİM KAVRAMI

Toplum, bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan bir olgudur. Sosyal yaşamın parçası olan insan, toplum hayatına pek çok faktörle dahil olmaktadır. Bunlardan birisi de iletişimdir.

İletişim kavramı iki kişinin duygu, düşünce ve bilgilerini paylaşma süreci olarak tanımlanmaktadır. İletişim sözcüğünün kökeni ise Latince'deki 'communis' kelimesinden türetilmiştir. İletişim kelimesinin karşılığı olarak kullanılan 'communication' kelimesi ise birlikteliği, toplumlaşmayı içermektedir (Gürgen, 1997). İletişim; bireyin duygu, düşünce ve bilgisini diğer bireylere aktarması şeklinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kişiler arasında gerçekleşen her türlü duygu, düşünce ve bilgi transferi şeklinde ifade edilmektedir (Işık ve Biber, 2010).

Günlük yaşantıların zemini, bireylerin ilişkileri üzerine inşa edilmektedir. Kişiler arası iletişimde de etkili olabilmek için birtakım becerilerin edinilmesi veya mevcut becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2003). Birey sözel olarak bir eylemde bulunmasa bile bulunduğu ortama dâhil olarak beden diliyle otomatik bir iletişim gerçekleştirmektedir (Hacıoğlu, 2007).

İletişim, insanlar arasında ortak sözcük ve semboller kümesiyle yapılan mana ve bilgi aktarımıdır. İletişimin çeşitli yolları bulunmaktadır. Duygu, düşünce ve bilginin iletilmesini sağlayan her türlü yol iletişimdir (Doğan, 2013). İnsan sosyal bir canlı olup, iletişim kurma ihtiyacı kişi için vazgeçilmez bir faktördür (Kahraman, 2007).

Çağımızda teknolojinin hızla gelişmesi sosyal yaşamda bir takım olumsuz etkilere neden olmuştur. İletişim çağının gelişimi insanlar arasında sosyo-kültürel

bağın güç kaybetmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda da bireylerin sosyal yaşamını ilgilendiren sorunlar büyümekte ve çeşitlenmektedir (Gemci, 2012). İnsanların yaşam niteliklerine negatif olarak tesir eden, derin olmayan ve istenilen düzeyde olmayan ilişkiler, kişilerin karşılıklı olarak birbirini algılayamamasına ve sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Kılıç, 2016).

1.1.1. İletişimin Amacı

İnsan, sosyal yönü olan özel bir varlıktır. Kişi günlük yaşamında duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını dil aracılığıyla aktarmaktadır. Kendisini iletişim sayesinde ifade edebilmektedir. Kişiler arası temasta iletişim bir köprü görevi görmektedir.

İnsanlar yaşamları boyunca kendilerini yakın ilişkiler kurma ihtiyacı içerisinde hissetmişlerdir. İnsanlar, yaşamları süresince birtakım olumlu duygulara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu duygu arayışı neticesinde insanlar bazı olumsuz duygulara kapılmaktan kurtulmaktadır. İletişim, insanların diğer insanlarla ilişki kurmasına olanak sağlamaktadır.

İletişim sayesinde; dış dünyadaki nesneler, olaylar ve insanlar daha anlaşılır bir hâl almaktadır. İletişim ile insanlar öğrenir ve öğrendiklerini analiz edebilirler. Bu şekilde insanlar kendi değerlerini ve inançlarını oluşturmaktadırlar. İletişim ile insan, kendisini de daha iyi tanıyarak, iç dünyasını keşfetme olanağı bulmaktadır. Bu sayede bireyler, kendi duygu ve düşüncelerini ayırtılabilmektedir. Aynı zamanda birey kendisi hakkında fikir sahibi de olabilmektedir (Baltacı, 2016).

İletişimin hedefleri arasında bireylerin davranış biçimlerini ve yaklaşım tarzlarına etki edebilmek de mevcuttur. Her insan, iletişim sayesinde birçok konuda birbirlerini ikna edip, yönlendirebilmektedir. İletişimin bir diğer amacı ise insanların iş hayatları dışında karşılıklı sohbet ve mizahın kullanımı gibi kendilerini eğlendirecek faaliyetlerde bulunmalarına olanak vermesidir. Bütün bunlar insanların gündelik hayatındaki dengeyi sağlamaktadır. İletişimin eğlence amaçlı kullanımı, insanları gündelik yaşamın yorucu atmosferinden uzaklaştırıp rahatlatabilmektedir.

1.1.2. İletişimin Önemi

İletişimin insanlık için önemi çok eski tarihlerde fark edilse de bilimsel literatürlere girmesi XX. yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir (Güngör, 2011).

İnsanlar bulundukları toplum hangi sosyal, kültürel vb. özelliklere sahip olsa da iletişimin önemi üzerinde durmuşlardır (Gönenç, 2014).

İletişim; bireylerin, tasarladıkları bilgileri karşılıklı olarak paylaştıkları ve algılama çabası içerisinde oldukları süreç olarak tanımlanmaktadır. İnsanların bir arada yaşamaya başladığı dönemlerden itibaren beraberliklerini gerçekleştiren iletişim; kişilerin duygu ve düşüncelerini paylaşarak, birbirlerini anlama çabasıdır. Bunun yanında iletişim hem tek yönlü hem de çift yönlü gerçekleşen bir süreçtir (Dökmen, 2003; Gürgen, 1997; Lal, 2012; Üstünel, 2011; Yüksel, 1994). İletişim, bireylerin hayatları süresince edindikleri bilgileri birbirlerine ve yeni nesillere aktarmada önemli bir rol oynamaktadır (Yüksel, 2007). Gün geçtikçe bu bilginin aktarım şekli değişmekte ve biçimlenmektedir.

İnsanoğlu çevresiyle sürekli bir etkileşim halindedir. Bu nedenle toplum içerisinde yer alan insanın düşünebilme, düşündüğünü karşısındakine aktarabilme yeteneği de toplumsal yaşamın niteliğini oluşturmaktadır (Cüceloğlu, 2005; Gürgen, 1997; Maçın, 2010; Üstünel, 2011). İdeal bir iletişim, problem çözebilme, çatışmaları kontrol edebilme, vb. kabiliyetlerin yanında kişinin kendini anlatabilmesi ve karşısındakini algılayabilmesini de içermektedir (Uzuntaş, 2013). Belirtildiği üzere iletişim tek yönlü bir kavram olmayıp pek çok görev ve fonksiyona sahip olmaktadır.

İnsanların çevresiyle iletişim kurma çabasının temelinde yatan sebepler; başkalarıyla bir arada olabilmek, onları anlayabilmek, hissettiklerini ve düşündüklerini ifade edebilmek, yön verebilmek ve bütün olabilmek isteğidir. Bundan dolayıdır ki insanlar çevreleriyle etkileşime geçerek benliklerini algılama olanağı bulurlar. İletişim, bireylere kendi zihinsel şemalarındaki bilgileri ortaya çıkarma ve bu bilgileri ifade edebilme imkânı tanımaktadır. İnsanlar kişisel tecrübeleriyle edindikleri bilgilerin yanında iletişim yoluyla başkalarının edindikleri bilgilerden de faydalanma imkânı bulmaktadır (Çalışkan ve Karadağ, 2006; Hacıoğlu, 2007; Şahin, 2007).

Tarih boyunca kendilerini koruyabilmek amacıyla birtakım sınırlar ve değerler üreterek, toplumsal ve kültürel birlikler meydana getirmişlerdir. Sağlanan birliklerin

devamlılığı ise iletişimle sağlanmaktadır. Böylelikle toplumlar, geleneklerini, kültürel kimliklerini, yeni düşünce ve değerlerini yaygınlaştırabilmişlerdir (Gürgen, 1997).

İnsanlar iletişimi sağlarken sözel ifadelerin yanında beden dillerini de kullanabilmektedir. İletişim; topluluk halinde yaşama halini sağlarken oluştururken bunun yanında kişiler arası ilişkilerden kaynaklanan sorunların çözülmesine de yardımcı olmaktadır. Yapılan bu bilgi alışverişi sayesinde insanlar, değer ve kuralları yeni kuşaklara aktarma olanağı da bulmaktadırlar. Aynı zamanda insanlar çeşitli inanç, yaşantı ve düşünceleri olan insanlarla nasıl ilişki kurulacağını öğrenme imkânı bulmaktadırlar (Gürgen, 1997; Hacıoğlu, 2007; Lal, 2012; Önder, 2004; Usluata, 1995).

1.2. İLETİŞİM UNSURLARI

1.2.1. Kaynak

İletişimde kaynak, gönderilmek istenen mesajın ya da mesajların içeriğinin oluşturulduğu ve gönderilmek üzere seçildiği birimdir. Kaynak, iletilmek istenen mesajın çıkış noktasını ifade etmektedir. Kaynak, iletişimin önemli unsurlarından biri olup, bu sürecin başlatan aktördür (Işık ve Biber, 2010).

1.2.2. Mesaj

Kaynak tarafından oluşturulduktan sonra bir kanal aracılığıyla iletişim kurulan birimlere iletilen her türlü bilgi, duygu ve düşünceye ‘mesaj’ denilmektedir (Işık ve Biber, 2010). Sözel iletişime; konuşma ve yazma, sözsüz iletişime ise; vücut duruşu, jestler ve mimikler örnek verilebilir (Özodaşık, 2012).

Mesajı iletecek kaynağın önemli bir görevi bulunmaktadır. Hedef kişinin ya da grubun ihtiyaç ve beklentisinin ne olduğu ve hangisinin öncelikli karşılanacağı tespit edilmelidir. Bu sayede gereksinimler ile isteklerin kesişen noktaları tespit edilerek aktarılırsa mesaj daha sağlıklı iletebilecektir (Kalender, 2001). Sağlıklı bir iletişimin gerçekleşebilmesi için, alıcının sağlıklı bir ruh haline sahip olması gerekmektedir (Doğan, 2013).

1.2.3. Kanal

Kanal iletişimde, mesajın fiziksel iletiminin bir parçasıdır. Mesajı karşı tarafa aktaran fiziksel oluk olarak da tanımlanmaktadır. Kanal kaynağın oluşturduğu mesaj

ya da mesajların hedefe iletilmesini için kullanılan fiziksel araçlardır. Kanala örnek olarak; ses telleri, ses dalgaları ve sinir sistemi gösterilebilir (Işık ve Biber, 2010).

1.2.4. Alıcı

Alıcı, sözel veya sözel olmayan mesajların farklı yollarla aktarıldığı ögedir. Mesajın amacına göre alıcı değişim göstermektedir. Mesajın içeriğine göre duyu sistemi aktif hale gelerek iletişimin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Sözel iletişimde işitsel, görsel iletişimde görme duyusu iletişimde algılamaya yardımcı olurlar (Zıllıoğlu, 2007).

1.2.5. Dönüt (Geribildirim)

Dönüt iletişim sırasında bireylerin karşılıklı olarak verilen mesajlara tepkilerini ifade etmektedir. Dönüt diğer adıyla geri bildirim, iletişim için oldukça önemli bir yere sahiptir. Geri bildirim, bireylerin sözlerinden algılanabildiği gibi jest ve mimiklerinde de algılanabilmektedir (Çalışkan ve ark., 2006).

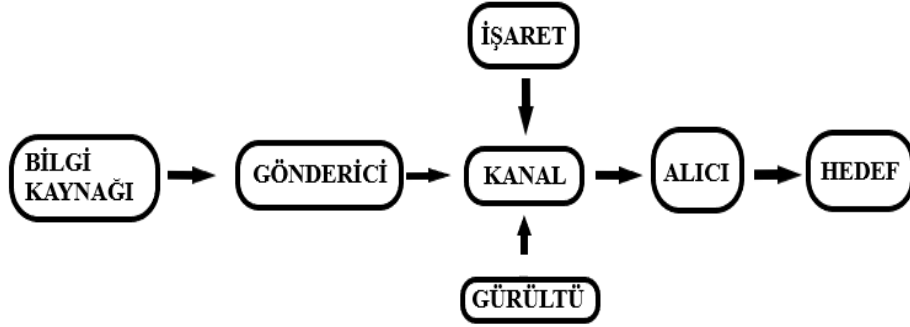
Dönüt, iletişimin son safhasını oluşturmaktadır. Dönüt kavramı, alıcının iletiye yanıtı olarak da nitelendirilmektedir. Yanıt, alıcının iletişim sürecine dahil olduğunu göstermesinin yanında, iletilen mesajın alıcıdaki etkisini değerlendirme noktasında da yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan, mesajın doğru bir şekilde algılanıp algılanmadığı göstermekte olup, mesajın algılanma seviyesini de ortaya koymaktadır (Balçık, 2002).

1.2.6. Gürültü

Temel iletişim sürecindeki ögelerden biri de gürültüdür. İletişim sırasında, iletişimi bozan ya da aksatan uyarıcılar devreye girebilmektedir. İletişim esnasında iletiyi yollayan birey ya da alıcının dikkati bu uyarıcılar tarafından bozulabilir, uyarıcıların etkisi altında kalabilir. Bunlar çeldirici uyarıcılar olarak da tanımlanabilmektedirler (Çalışkan ve ark., 2006).

Aşağıda şekil 1’de Shannon ve Weaver’in iletişim modeli yer almaktadır.

Şekil 1. Shannon ve Weaver'in İletişim Modeli (1966)

1.3. İLETİŞİMİN TÜRLERİ

İnsanlar iletişim kurarken, kültürlerine ve ortak birikimlerine bağlı olarak ifade farklılıkları kullanabilmektedirler. Hatta iletişim ülkeler, bölgeler, iller, beldeler vb. yerler de dahi farklılık gösterebilmektedir. İletişim, sadece kelimelerle gerçekleştirilen bir süreç değildir. Kişinin bedeni, mimikleri, ses tonu vb. pek çok faktör bu konu kapsamına dahil olmaktadır. Yapısal olarak veya kullanılan kodlara göre iletişim türleri birbirinden ayrılmaktadır. Literatürde bu ayrım; ‘sözel iletişim’ ve ‘sözel olmayan iletişim’ şeklinde birbirinden ayrı ele alınmaktadır.

1.3.1. Sözel İletişim

Sözel iletişim, insan iletişiminin önemli bir unsurudur. Sözel iletişimin boyutlarından biri de konuşmadır. Düşünmenin bir aracı olan konuşma; kişinin kendisini ifade etmesini, diğer insanlarla ilişkiler kurmasını, anlamasını ve anlaşılmasını sağlamaktadır (Küçük ve ark., 2012).

Sözel iletişim, konuşma dili şeklinde de adlandırılmakta olup, ‘dil ve dil ötesi’ olarak iki alt bölüme ayrılmaktadır. Sağlıklı bir sözel iletişimde, iletilmek istenen mesajın doğru algılanabilmesi hususunda dilin açık ve anlaşılır olması oldukça önem arz etmektedir. İletişimin simgesel kodlarını oluşturan dil; toplumun kültürünü ve değerlerini aktaran bir öğedir. Bu nedenle konuşma bireysel, dil toplumsal ve kültürel bir olgudur. Sözlü iletişimde bireylerin ne söylediklerine dikkat edilirken, dil ötesi iletişimde nasıl söylediklerine bakılmaktadır. Dil ötesi işlev dilin aktarımında ki pek çok noktayı içermektedir. Sözcüklerin söyleniş şekli, konuşma hızı ve tonlama gibi hususlar bu konu ile doğrudan ilişkilidir (Sayers, Bingaman, Graham ve Wheller, 1993). Dili kullanmak insan için özel bir beceridir. Birey bu

kabiliyetini geliştirir ve uygun biçimde kullanırsa pek çok alanda başarılı olabilecektir. İletişim kurarken tek bir noktaya değil pek çok duruma dikkat edilmesi gerekmektedir. Jest ve mimikler, ses tonu, kelimeler vb. maddeler bunlardan birkaç tanesidir. Kişi, kullandığı sözcükleri muhatabın duygularını olumsuz bir boyuta taşımayacak şekilde seçmelidir (Özkan, 2008). Aksi durumda iletişimde kilitlenme yaşanabilir veya iletişimin yönü olumsuz bir tarafa doğru yönelebilmektedir.

1.3.2. Sözel Olmayan İletişim

İnsanlar, birbirlerine bazı mesajları konuşma ya da mesaj olmaksızın da iletebilmektedir. Sözel olmayan iletişim şekli olarak da ifade edilen bu iletişim türünde, söylenenler değil yapılanlar önemlidir. Bu nedenle beden diliyle ifade edilen mesajlarda, beden dilini kavrayabilmek ve yorumlayabilmek oldukça önemlidir (Önder, 2004).

İletişim sırasında ön planda olan kısım bireyin siması ve gözleridir. Ancak yüz ifadelerini çözümleyebilmek o kadar da kolay olmamaktadır. İlk bakışta kaşlarda ve ağızda görülen değişimler alıcı ya da alıcılar tarafından farklı geribildirimler sağlayabilmektedir. Bu sebeple sözlü iletişimde en önemli husus konuşma iken sözsüz iletişimde; jest ve mimikler, bedenin duruşu gibi faktörlerdir (Usluata, 1995).

1.4. TEK YÖNLÜ İLETİŞİM

Tek yönlü iletişim türünde, bir veya daha çok şahsın varlığı söz konusu olabilmektedir. Genellikle gözlenen tek yönlü iletişim türünde kaynak tek olup birden çok alıcının olduğu tablodur (Tutar ve Yılmaz, 2002).

İletişim, kişiler arası etkileşimin en değerli unsuru niteliğindedir (Üstün, 2005). Tek yönlü iletişimin diğer özelliği kaynak mesajı gönderdiğinde, geri bildirimde bulunması beklenmez. Bu iletişim şeklinde asıl amaç, mesajın hedefe ulaştırılmasıdır. Tek yönlü iletişim sağlıklı bir ilişki için yeterli bir unsur değildir. İletişim karşılıklı etkileşimle zenginlik ve nitelik kazanmaktadır. Tek yönlü iletişim kişinin edinmesi gereken bilgide eksikliğe, sosyal etkileşimde yetersizliğe neden olmaktadır.

1.5. ÇİFT YÖNLÜ İLETİŞİM

Çift yönlü iletişim, kaynağın göndermiş olduğu mesaja dönüt sağlandığı iletişim biçimidir. Bu iletişim türünde kaynak ve alıcı arasında bilgi alışverişi gözlenmektedir (Kaya, 1991).

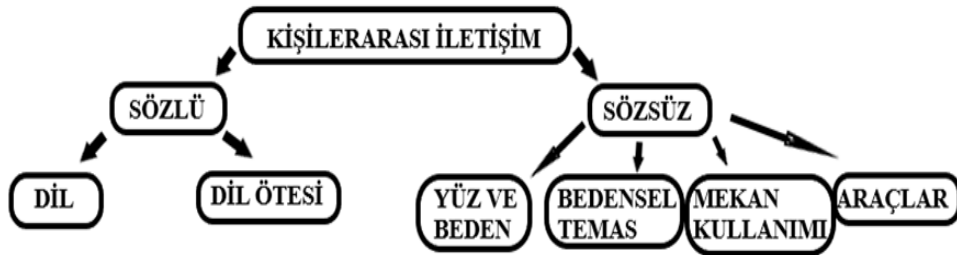
Çift yönlü iletişim, bireylerin ortak bir paylaşım içerisinde olmalarını sağlamaktadır. İletişimin amacı; bireylerin duygu, düşünce ve isteklerini karşı tarafa iletme, ki çift yönlü iletişimde bu amaç gerçekleşmektedir. Sadece çift yönlü olması iletişim için yeterli olmayıp bunun yanı sıra kullanılan kelime, duruş, ses tonu, ortam vb. unsurlar da iletişimi belirleyen ve etkileyen maddeler arasındadır.

1.6. İLETİŞİMİN BİÇİMLENMESİ

İletişim kurmaktaki amaç, bireyin iç dünyasındaki ve ardından dış ortamıyla ilgili gereksinimlerinin karşılanmasını sağlamaktır. Dolayısıyla bu durum da bireyin kendisini doğru biçimde algılaması, düzeltmesi ve davranış durumlarını kontrol edebilmesiyle ilişkilidir (Doğan, 2013). İletişim, birey ilişkilerinde temel faktördür (Bayraktar, 2015).

Üstün Dökmen, kişilerarası iletişimi şu şekilde özetlemektedir. İletişim, sözlü ve sözsüz olmak üzere iki ana başlık altında incelenmektedir. Sözsüz iletişimde karşımıza 4 başlık çıkmaktadır. Bu başlıklar; “Yüz ve Beden, Bedensel Temas, Mekân Kullanımı ve Araçlar” şeklindedir. Sözlü iletişim ise “Dil ve Dil Ötesi” başlıkları ile incelenmiştir (Dökmen, 2010). Aşağıda yer alan Şekil 2’de Kişilerarası İletişim Modeli verilmiştir.

Şekil 2. Kişilerarası iletişim modeli

Kaynak: Dökmen, 2010

1.7. İLETİŞİMİN İŞLEVLERİ

- Haberleşme İşlevi: Kişi kendi ve başkalarıyla ilgili, ulusal ve küresel ölçekteki gelişmeleri ve daha pek çok konudaki bilgileri iletişim aracılığıyla elde etmektedir. Birey; iletişim sayesinde bilgiyi edinme, sorgulama, depolama ve kullanma imkânına ulaşmaktadır.

- Toplumsallaşma İşlevi: İletişim bireyin, içinde bulunduğu topluma dair bilincinin gelişmesini, aidiyet duygusunu ve toplum hayatına aktif katılımını sağlayan önemli bir bileşendir.

- İsteklendirme İşlevi: İletişim, bireyin veya toplumun amaçların gerçekleşmesinde rol oynamaktadır.

- Tartışma İşlevi: Toplumu ilgilendiren hususlarda bilgilerin netlik kazanması maksadıyla olması gereken bilgi alışverişinin gerçekleşmesini sağlamaktadır.

- Eğitim İşlevi: İletişim, eğitim atmosferinin her seviyesinde; karakterin biçimlenmesi, kişisel yetenek, mevcut kapasite ve bilginin iletilmesi konusunda kritik bir görev üstlenmektedir.

- Kültürel Gelişim İşlevi: Kişinin içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerinin edinilmesinde hayal dünyasının genişlemesi ve kültürel sahasının büyümesine olanak sağlamaktadır.

- Memnuniyet İşlevi: İletişim, temelde gerçekleşme amacı bireyin bir gereksinimini gidermek üzerine tasarlanan işlemler bütünüdür. Eğer birey amacına ulaşamıyorsa, kişide memnuniyetsizlik durumu gerçekleşecektir.

- Bütünleştirme İşlevi: İletişim, kişilerin ve milletlerin birbirlerini tanımalarını ve kaynaşmasını sağlayan bir unsurdur. Birey, iletişim aracılığıyla karşısındakinin duygu ve düşüncelerini öğrenme imkanı bulmaktadır (Doğan, 2013).

1.8. EMPATİ VE TARİHÇESİ

Empati kelimesinin kökeni Yunancada “hissetme duyma” anlamına gelen “*patheia*” kelimesidir. Kelimeye em+ ön eki getirilerek türetilmiş ve empati kelimesi oluşmuştur. İngilizcede “*empathy*” kelimesi “içinde duymak” manasına gelmektedir.

İlerleyen süreçte ise değişime uğrayarak farklı manalar yüklenmiştir. 1897 yılında ilk olarak Alman psikolog Tpedor Lipps'in *Estetik* adlı eserinde; bireyin şahsını çalışmasına yansıtma ve bunu anlama çabası 'einfühlung' şeklinde ifade etmiştir (Dökmen, 2003).

Lipps'in eserinde geçen "einfühlung" kelimesi, empati kavramının günümüzde kullanıldığı şekliyle anlamlandırılmasına temel oluşturmuştur. Lipps'e göre empati, bireyin karşısındakini anlama çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında 1909 yılında Titchener; Yunanca "*patheia*" kelimesine em+ ön eki getirerek "*empathia*" kelimesini kullanmıştır. "Em" Yunancada "içine", "Pathia" ise "algılama manasına" gelmektedir. Zamanla empati yerine farklı kavramlar kullanılmıştır. Örneğin bu kavramlardan bazıları karşımıza şu şekilde çıkmaktadır; sosyal duyarlılık, duygusal duyarlılık, özdeşim vb. ifadelerdir (Dökmen, 1995).

Empati, kavram olarak bakıldığında literatüre 1900'lü yıllarda girmiştir. 1950'li yıllarda ise temeli oluşturulmuştur. 1960'larda ise empati teriminin bilişsel boyutuna ek olarak duyuşsal alan da eklenmiştir. Duyuşsal bölümde muhatabın hissettiklerinin kavranması ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 1970'li yıllarda da bireyin bilişsel ve duyuşsal anlaşılması yanında durumlarının karşıya aktarılması ön plana çıkmıştır (Ural, 2010).

Ayrıca empati kelimesi Türkçe'ye Fransızca'dan girmiştir. Empati sözcüğü TDK olarak bireyin şahsını muhatabın konumuna koyarak onu algılayabilme kabiliyeti şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019).

Günümüzde "empati" üzerinde Carl Rogers tarafından önemli çalışmaların yürütüldüğü bilinmektedir. Rogers, 1970 yılında yaptığı çalışmalarla empatinin günümüzde hala kullanılan tanımını oluşturmuştur. Rogers'a göre empati, geçici olarak danışanın hayatını yaşamak olarak nitelendirilmektedir (Özbek, 2005).

Empati üzerine farklı çalışmalar yürüten Dökmen (1988), empati için belli bir tanım yapmanın zor ve hatalı olacağını vurgulamaktadır. Dökmen (1988), bu yargısına dayanak olarak ise araştırmacıların empati denildiğinde birbirinden farklı tanımlamalar yaptıklarını kanıt olarak sunmaktadır.

Sağlıklı bir iletişim; saydamlık, empati ve saygı aracılığıyla gerçekleşmektedir (Çelik, 2008). Empati; iletişim kurduğumuz şahsın maddi, manevi

dünyasında durumları anlayarak muhataba ulaşabilme imkanı sağlamakta olup aynı zamanda olabildiğince kompleks bir işlem döngüsüdür (Kiraz, 2011).

Empati yapabilme kabiliyeti olan bireyler; karşısındaki şahsa değer verip, onun mevcut durumunu değerlendirerek anlama çabasına girmekte ve algıladıklarını karşısındaki bireye aktarabilmektedir. Bu bağlamda gerçekleşen iletişimde birey anlaşıldığını hissederek iletişim kurduğu bireye “güven” beslemektedir (Ataşalar, 1996). Empati becerisi, bireyin sağlıklı ve nitelikli bir iletişim kurmasına aracı olmasından dolayı çalışma hayatını ve yaşam doyumunu pozitif biçimde etkilemektedir (Alver, 2003).

Empati kurabilmek için bireylerin karşısındaki kişilerin duygularını anlayabilecek duygusal olgunluğa ulaşması ve söylenenleri anlaması için de zihinsel olgunluğa erişmesi oldukça önemlidir (Cotton, 2001). Aksi takdirde bireyler, birbirlerinin ifade ettiklerini anlamakta ve kavramakta zorluk çekecek ve iletişimi sağlıklı bir şekilde yürütmek mümkün olmayacaktır. Empati kurabilmek için bireylerin birbirlerini anlaması şarttır. Bireyler iletişim kurdukları insan veya insanların deneyimlerinin içine katılabilmeli ve onların yaşantısını paylaşabilmelidir (Jervis, 2001 akt. Özbek, 2005).

Yirminci yüzyıl teknolojik gelişmelerin hızlandığı ve bu doğrultuda sosyal hareketliliğin de arttığı bir yüzyıl olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler bireyin uyum sağlamada güçlük çekmesine ve insan davranışını anlamada yeni arayışlar içerisine girmesine sağlamıştır (Arı, 1989). İletişimde farklı iletişim araçlarının yer alması, teknolojik gelişmelerde bu sektöre yer verilmesi bunun neticesinde gerçekleşmiştir.

İnsan yapısı gereği toplum halinde yaşamaya ihtiyaç duymuştur. Mevcut şartların gösterdiği gelişme neticesinde ise topluluk yaşamında iletişim önem kazanmıştır. Toplumlar da gelecek olan nesile aktarılacak olan çoğu şey iletişim aracılığıyla gerçekleştirebilmektedir. Özellikle eğitim alanında değişim ve gelişimlerin en kritik noktası olan bu kavram pek çok noktada işlev göstermektedir (Çağdaş, 1997).

Çağımız insanının en büyük problemlerinden biri, başkaları tarafından iyi anlaşılamamaktır. Anlaşıldığını düşünen bireyler rahatlar ve bundan dolayı huzur duyarlar. Benliğini yansıtabilen bireyler üretkenliğini ve tasarım kabiliyetini

kullanabilmektedir. Bunun yanında insanların yaşadığı bazı engeller, bireylerin kendilerini ifade etmesini zorlaştırmaktadır. Bu sorunun en etkili çözümü ise insanların birbirlerini anlamaya çalışmalarıdır. İnsan için önemli bir ihtiyaç olan empatik anlayış kişileri birbirlerine yaklaştırarak, etkileşimi de kolaylaştıracaktır. İnsanlar, empati duygusuyla karşılaştıklarında kendilerine değer verildiğini ve anlaşıldığını düşünmektedirler. Bu duygu da dolaylı olarak bireyi rahatlatmakta ve mutlu etmektedir (Okvuran, 1993).

1.9. EMPATİ İLE KARIŞTIRILAN BAZI KAVRAMLAR

Empati günlük hayatta sıklıkla ifade ettiğimiz bir kelime olup bazı kavramlarla karıştırılabilmektedir. Oysa kelimeyi doğru anlamak ve kullanmak kişiler arası iletişim için önemli bir faktördür. Bireyin kullanmış olduğu ifadeler iletişim yönünü ve niteliğini belirlemektedir. Bu anlamda her bireyin kavram karmaşasından uzaklaşıp dili doğru ve yerinde kullanma çabası içine girmesi gerekmektedir.

1.9.1. Empati ve Sempati

Günlük yaşamda kullanılan empati ve sempati terimleri her ne kadar yakın anlam içerse de aynı kavram değildir. Sempati kelimesinin sıklıkla kullanılmasına rağmen, empati henüz konuşma diline yeterince yerleşmemiştir (Dökmen, 1997). Empati, bireyin iletişimi gerçekleştirdiği kişiyi objektif olarak algılama gayretidir (Wishpe, 1991 akt. Özbek, 2005). Empati kurarken ön yargı ile yaklaşmak bireyin sağlıklı bir değerlendirme yapmasına engel teşkil etmektedir. Kişi, anlama ve durumları fark etme çabasında iken durumları iyi analiz etmeli ve iyi bir gözlemci olabilmelidir.

Empati kurmaktaki amaç, kişiyi doğru bir şekilde anlamaktır. Bunun yanı sıra bir insanın empati kurarken, kendi duygu ve düşüncelerini bir kenara bırakması esastır. Sempati; anlam olarak bireyin karşısındakine doğal ve içgüdüsel olarak göstermiş olduğu eğilim, cana yakınlık, sıcakkanlılık ve yakınlık hissetmesi şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2019). Sempatinin amacı ise diğer kişi gibi düşünüp, hissedebilmek, yani onun gibi olabilmektir. Kısaca empati; bilmenin yoluyken, sempati ise bağlantı kurmanın yoludur (Wishpe, 1991 akt. Özbek, 2005).

Sempati, bir insanın duygusal durumunu anlayarak, onun üzüntüsünü paylaşmaktır (Davis, 1994). Sempati sırasında kişinin kendi düşüncelerine odaklanması, sempatiyi arttırmak yerine azaltır. Empati kurulurken kişi, kendisini diğer kişinin yerine koyarken, sempatinin kurulmasında ise kişi diğer kişiye eşlik etmektedir. Diğer kişiye neler olduğunu anlamak, kişiyi empati kurmaya götürürken, diğer kişi ile benzer duyguları hissetmek, kişiyi sempatiye götürmektedir (Gürgen, 1997).

Günlük dilde sıklıkla kullanılan bu kavramların anlam ve niteliğini bilmek kişiler arası iletişim için önem arz etmektedir. İletişim kurmakta kelimelerin manaları ve kullanım alanları bireylerin sosyal yaşamlarına tesir etmektedir. Empati mantıksal çerçevede durumu ve kişiyi algılama, anlama ve fark edebilme kabiliyeti, olarak ifade edebilirken, sempati ise ortak duygu paylaşımı olarak nitelendirilebilir.

1.9.2. Empati ve Sezgi

Empatiyle karıştırılan bir diğer kavram ise “sezgi” kavramıdır. Sezgi ve empati çoğu kimse için aynı kavram gibi algılsa da farklı anlamlar içermektedir.

Sezgi, dış dünyanın mantıksal nedenlerine bağlanmadan algılanmasıdır (Parlatır, 1994). Sezgi, doğrudan empati ile bağlantılı bir kavram değildir. Bu terim daha çok bilişsel faaliyetlerin aktif olarak fonksiyon göstermesidir (Gülseren, 2001). Sezgide kişi gereksinim ve isteklerini fark ederek bu duruma yeni alternatifler geliştirme kabiliyetiyle ilişkilidir. Sezgi, daha çok olayları gözlemlene ve yorumlama üzerinedir. Empati de ise değerlendirme durumundan kaçınılmaktadır (Akkoyun, 1982). Yorumlama ve gözlem farklı sonuçlara yol açabileceğinden sezgi de öznel bir niteliğe bürünebilmektedir. Sezgi, yorumlama sürecinde şekillenip düşüncelere ve düşüncelerden davranışlara yansıma yapabilmektedir.

Sezgi bulunulan ortam atmosferinden, kelimelerin algılanış biçiminden ve jest-mimiklerin değerlendirmesinden etkilenebilmektedir. Bu değerlendirme bireylerin bakış açılarıyla yakından ilişkili olmaktadır. Sezgi öznellik içermesinden dolayı kişisel özelliklerin etkisi de gözlenebilmektedir. Bireyin herhangi bir durumda sadece sezgi ile hareket etmesi sağlıklı bir durum değildir. Ayrıca mantıksal çerçevede değerlendirilen bir durumun sezgiyle desteklenmesi birey için daha iyi olmakla beraber sezginin doğru anlamlandırılması büyük önem taşımaktadır.

1.9.3. Empati ve Acıma

Acıma, kişinin kendisinden başkalarını bulundukları olumsuz koşullarda hissedilen duygu durumudur. Acıma, bir başkasına üzülmeye yol açar. Bunun yanı sıra o kişiye duyulan üzüntü bireyin kendisini daha üstün ve o bireyden daha şanslı hissetmesini sağlar (Davis, 2005). İnsanlar, kendilerine yönelik acıma duygusunun hissedilmesini istemezler (Altınoluk, 2014).

Merhamet ve empati sözcükleri karşılıklı bir bütünlük oluştururlar. Bu duygulara sahip bireylerin adil olmayan davranışlar sergilemesi mümkün değildir. Acıma ve bencillik ters bir orantı sergilemektedir. Kişide acıma duygusu arttıkça bencillik azalır. Dolayısıyla birey zihninde bu duygulardan hangi birini büyütürse o yöndeki duygu ön planda olmaktadır (Tarhan, 2016).

Acıma duygusunun yüksek olduğu bireylerde empati ve yardımlaşma isteği ortaya çıkmaktadır. Sadece kendi çıkarlarını düşünmeyen bireylerde hassasiyet düzeyi pek çok kimseye göre yüksek olmaktadır. Bu kişiler ihtiyaç durumlarında duyarsızlık göstermedikleri gibi, gerçekleşen durumla kendilerinin de karşı karşıya kalabilme ihtimalini düşünebilmektedir. Bu düşünce yapısıyla insanlara yardım etme ve fedakârlık gösterme yoluna gitmektedirler (Altınoluk, 2014).

1.9.4. Empati ve İçtenlik

Günlük hayatta sıklıkla kullanılan empati ile içtenlik birbirleriyle bağlantılı kavramlardır. Empatik anlayış, dünyaya karşısındakinin dünyasından bakabilmek iken içtenlik kavramı, bireyin kişisel dünyasının da farkında olması anlamını taşımaktadır (Akkoyun, 1982). Bu kavramlar sosyal ilişkileri yoğun olan bireyler için oldukça kritiktir. Kişi iletişim kurarken empati kurar ve karşısındaki bireye içtenlikle yaklaşır ise muhatap olunan kimsenin kendisini daha iyi hissetme ve kendini açma ihtimali artar. İçtenlik aynı zamanda kişinin daha derin dostluklar kurmasında, samimi ilişkiler gerçekleştirmesinde, günlük yaşamında kendini daha güvende hissetmesine imkân tanımaktadır.

Empati becerisi içtenlik duygusuna yol açmakta ve bireyin mevcut konuya hâkimiyetini arttırabilmektedir. İçtenlik kişiler arası ilişkilerin ilerlemesini sağlamaktadır. İçtenlik duygusu duygusal zekânın da etkisiyle bireyin ilişkilerini yönlendirmede etkili olabilmektedir.

1.9.5. Empati ve Özdeşim

Empati ve özdeşim kavramları birbiriyle karıştırılmamalıdır. Özdeşim bireyin bilinçdışı olarak bir başkasına pek çok yönden benzemesini ifade eder (Gülseren, 2001). Özdeşim, bir kişinin bir diğer şahıs veya şahıslara yöneldiği ve onlarla etkileşim kurduğu durumlarda gerçekleşmekte olup, güçlü bir duygusal bağla sonuçlanmaktadır. Özdeşleşme durumunda bağın kurulduğu kişiye özenme ve ciddi bir benzerlik durumu söz konusudur. Birey benliğinden uzaklaşarak başka bir kişinin benliğine yerleşme çabasına girmektedir. Özdeşleşmede iki kişide aynı benlik hissi mevcutken, empati durumunda iki ayrı benlik durumu bulunmaktadır (Akkoyun, 1982). Özdeşim kurma bireyin kişilik gelişiminde de rol oynayan önemli bir kavramdır. Özdeşim kurma bireyin topluma dâhil olma sürecini hızlandırmaktadır.

1.9.6. Empati ve Telepati

Telepati günümüzde eğitim sektöründen, hizmet sektörüne kadar her alanda kullanılan bir terimdir. Telepati, düşünceler aracılığıyla iletişim sağlayabilme olarak tanımlanmaktadır. Telepati ile anlam ve ifade alışverişi gerçekleşmektedir (Akkoyun, 1982). Zihinde oluşan düşünceler, net olarak açıklayan bir biçimde özel dalgalarla diğer insanın beynine aktarılmaktadır (Özcan, 2007). Bir iletişim şekli olarak kabul edilen telepati de başkalarının fikirlerini etkilemek söz konusudur. Empati’de amaç, fikirleri etkilemek değil, muhatap olunan kişinin durumunu olduğu gibi anlamaktır (Çakır, 2015).

1.10. EMPATİNİN UNSURLARI

Empati, geçmişten günümüze dek pek çok sahada inceleme ve çalışmaların gerçekleştirildiği bir kavramdır (Albayrak, 2016). Bu bağlamda empati için gerekli üç temel öge şu şekilde ifade edilebilir (Dökmen, 1997):

1. Empatiyle yaklaşım sergileyecek olan birey olaylara karşı tarafın bakış açısından bakarak, kendini onun yerine koymalıdır. Yani kişi, muhatabın fenomenolojik atmosferine dâhil olabilmelidir. Her insanda bulunan fenomenolojik alan; bireylerin kendilerini ve çevrelerini kendilerine göre algılama biçimini oluşturur. Bireylerin bu algısal yaşantısı tamamen kendilerine özgüdür. Bu varsayıma dayanarak kişi empati kurmak, karşısındaki kişiyi anlamak istiyorsa, onun yerine geçerek dünyaya onun gözlerinden bakması gerekmektedir. Empati kurmak için

kişinin kendi hislerini ve düşüncelerini bir yana bırakması gerekmektedir (Ashwort, 2000 akt. Özbek, 2005).

2. Empatinin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için, muhatabın düşüncelerini ve hislerini olması gerektiği gibi algılamak önemlidir. Empati kurmada esas alınan bu kısım, empati kavramının iki temel bileşeninden oluşmaktadır. Bunlar empatinin ‘bilişsel’ ve ‘duygusal’ bileşenleridir. Duygusal olarak anlamamanın ön koşulu bilişsel olarak anlamadır. Bu iki temel bileşenin de oluşabilmesi için kişinin buna istekli olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, empatik bileşenlerin oluşması için rol alma ve hayal gücü de gereklidir (Atkins, 2002 akt. Özbek, 2005).

3. Empatiyle yaklaşım sergileyen bireylerin bilişinde oluşan anlamlandırma, muhataba aktarılan iletilerdir. İletişim kurulan birey net ve doğru olarak algılanması kadar bunun doğru şekilde ifade edilmesi istenen sağlıklı iletişime engel teşkil edecektir. Anlaşılanların doğru aktarılabilmesi için sadece sözel ifadeler yeterli olmayıp beden dilinin de sürece dâhil olması önem taşımaktadır (Özbek, 2005).

1.11. AŞAMALI EMPATİ SINIFLAMASI

Dökmen (1994)’e göre aşamalı empati sınıflaması üç ana temelden oluşmaktadır. Bu temeller şu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

- Onlar Basamağı
- Ben Basamağı
- Sen Basamağı

1.11.1. Onlar Basamağı

Onlar basamağında dönütü gerçekleştiren birey muhatabın kendisiyle paylaştığı problem üzerinde odaklanmaz, muhatabın duygu ve düşüncelerine özen göstermez. Sorunu dinleyen birey, muhataba olan dönütü ortamda bulunmayan, üçüncü şahısların düşüncelerini iletir (Dökmen, 2002 akt. Çelik, 2008).

1.11.2. Ben Basamağı

Ben basamağında dönütü sağlayan birey benmerkezcidir. Şahsına sorunu ifade eden bireyin duygu ve düşüncelere odaklanmaktan ziyade sorunu olan bireyi

eleştirir hatta muhatabın mevcut durumunu gözden çıkararak şahsi durumlarından bahseder (Dökmen, 2002 akt. Çelik, 2008).

1.11.3. Sen Basamağı

Sen basamağında dönütü gerçekleştiren birey şahsına problemi aktaran kişinin konumuna gelir, durumlara o kişinin perspektifi ile bakar. Söz konusu olan problem durumu hakkında toplumun veya kişisel fikirlerini ifade etmez, muhatabı olan bireyin söyledikleri hakkında durarak o bireyi algılamaya çabalar (Dökmen, 1994 akt. Üstün, 2005).

1.12. EMPATİNİN BİYOLOJİK YÖNLERİ

Empati tarihi incelendiğinde empatinin psikolojik yapısının yanında günümüzde biyolojik yapısı da incelenmektedir. Freud, empati dahil birçok psikolojik sürecin biyolojik yansımaları olduğunu iddia etmiştir. Yapılan araştırmalardan birinde anne ve bebek arasındaki biyolojik ilişkinin kanıtlarını ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada annelere görüntüleme anında bebek ağlama ve nötral sesler dinletilmiş ve beyin fonksiyonları izlenmiştir. Nötral seslere oranla bebek ağlama seslerine tüm annelerde beynin sağ anterior singulat korteks, sağ orta ve üst frontal giruslarda aktivite artışı meydana geldiği gözlenmiştir. Anne ve bebek çalışmalarında singulat korteks de aktivite artışı tespit edilmiştir. Bu çalışmaya benzer olarak hayvanlarda da yapılan çalışmalar vardır. Singulat korteks sadece memeli canlılarda bulunmakta ve sürüngen benzeri canlılarda bulunmamaktadır. Bu yüzden de memelilerde yavru bakımı gözlenirken sürüngenlerde yavru bakımı gözlenmemektedir. Yine singulat korteks tavşanlarda ve kedilerde de oksitosin hormonu salgılanmasını artırmaktadır. Bu artan hormonal aktivite sonucu ise süt salgılanması meydana gelmektedir. Yine makak maymunlarında türe özgü empati düzeyi olduğu gözlenmiştir. Yapılan bir çalışmada makak maymunlarının el-ağız hareketlerinin beyinde karşılık geldiği bölgelerin tespiti esnasında deneklerin bir cismi kavramadıkları halde, kavrayan birisini izledikleri sırada da beynin aynı bölgesinde, gerçekte o eylemin yapıldığı zaman dilimi ile benzer elektriksel aktivite artışı olduğunu tespit edilmiştir (Altınbaş ve ark., 2010).

1.13. EMPATİNİN GELİŞİMİ

Empati, insan yaşamı için oldukça önemli bir kavramdır. Empati, insanın biyolojik yapısının yanında duygusal yönünün bir yansımasıdır. Empati günlük yaşamda kullanılan ve iletişim niteliğini arttıran bir özelliğe sahiptir. Bu duygunun gelişimi sadece belirli bir döneme ait olmayıp gelişimi farklı evrelere ayrılmıştır. Araştırmalar empatinin gelişiminin bebeklik döneminde köklerinin olduğunu ancak bu yeteneğin olgunlaşması uzun yıllar sürdüğünü gösteriyor. 6 aylık bebekler, bir durumun veya yeni bir kişinin güvenliğini tespit edebilmek amacıyla kendisiyle ilgilenen kişinin verdiği dönütlere bakarak sosyal referans kullanmaya başlar. Bebekler, ilerleyen zaman sürecinde kendi düşünce ve fikirleriyle ayrı bir insan olduklarını algırlar. Yeni yürümeye başlayan bir çocuk, sıkıntı çeken bir ebeveyne bir battaniye önererek erken empati belirtileri gösterebilmektedir. Çoğu durumda, yürümeye başlayan çocuk, en sevdiği oyuncak ya da kendilerini rahatlatan nesneleri yardım sunmada kullanabilmektedir. 4 yaş civarında çocuklar duygularını başkalarının duygularıyla ilişkilendirmeye başlarlar. 6 ya da 7'ye kadar bir çocuk, başka birinin bakış açısını alabilmektedir (Sack, 2012).

Empati, evre olarak incelendiğinde ergenlik ve yaşlılık dönemlerinde diğer dönemlere göre daha az olduğu gözlenmiştir. Araştırmalarda ergenlik gelişmemiş olan ve yaşı ilerlemesiyle birlikte fonksiyonlarını daha çabuk kaybeden bir bölge olan beynin supramarginal gyrus adlı kısmının empati ile ilişkili olabileceği tespit edilmiştir. Bulgulara göre beyin gelişimi, ergenlikte yaşanan empati problemleri ile bağlantılı olabilmektedir (Öner, 2018). Beyinde gerçekleşen değişimler bireyin empatik eğilimlerini etkilemektedir. Bireyin davranış ve düşüncelerini sadece bilişsel alan değil aynı zamanda empatinin içerisinde yer aldığı duygusal şema da etkiler.

1.14. EMPATİNİN FAYDALARI

Empati aracılığıyla iletişim, sağlıklı ve nitelikli bir boyuta taşınır. Empati olmadan gerçekleşen bir etkileşimde yanlış anlama, durumu net algılayamama, yeterli neden-sonuç ilişkisi kuramama ve anlamlandırmada eksiklikler gözlenebilir. Oysa ki empati, bireyin karşısındakini anlama çabasını arttırmaya yardımcı olmaktadır. Bulunduğu durumu maddi ve manevi şekliyle aynı zamanda çok yönlü açılardan değerlendirebilme imkânı sunar. Anlaşılan kişi kendisini daha rahat

biçimde ifade edebilecek ve kendisini daha şeffaf biçimde anlatabilecektir. Empati kurmak kişinin sadece sözel ifadelerine olmayıp, sözel olmayan ifadelerine de yansımaktadır. Empati kuran kişinin ses tonu, beden dili, bakışları, kullandığı sözcüklerin anlam ve değeri gerçekleştirdiği empati oranında değişim ve gelişim göstermektedir.

Yapılan araştırmalarda, empati kurabilen kişiler ve kurmayan kişiler arasında tutum, davranış ve duygularda farklılıkların olduğu saptanmıştır. Empati yaparak iletişim kuran kişilerin; daha duyarlı, başkalarına yardımcı olmada daha girişimci ve etkin bir dinleyici oldukları görülmüştür. Yapılan incelemeler empatik eğilimlerin, yardım davranışlarını da pozitif yönde etkilediği şeklindedir (Hasgül, 2013).

Empati duygusu, bireyin karşısındakinin de bir insan olduğunu ve bunu düşünerek hareket etmesi gerektiğini anımsatmaktadır (Yurduseven, 2018). Empati aracılığıyla bağışlanmanın bireyde oluşturduğu huzur, kişilerarası ilişkileri düzenleme kapsamında eğitimin de desteğiyle duyarlılık artışı sağlayacaktır (Ulus, 2015). İletişimde empati sağlanamadığı takdirde, kişinin etrafında bulunan kimseler tarafından duygularının önemsenmemesi durumu söz konusu olabilmektedir (Ergenç, 2016). Bu durum da kişinin toplumdan kendisini soyutlamasına ve içe kapanık bir birey haline dönüşmesine yol açabilmektedir.

Eğitim sahasının odak noktasında insan bulunmaktadır. Bu sahada çalışan bireylerin empati kabiliyetlerinin olması pek çok perspektiften kalitenin artışı sağlayacaktır (Posluoğlu, 2014). İletişim kurarken empatiden yararlanan kişiler, etrafındakilerle daha iyi ilişkiler kurar ve diğer durumlara nazaran daha az çatışma ile karşılaşır (Altınoluk, 2014). Bu nedenle özellikle insan ilişkilerinin yoğun gerçekleştiği meslek alanlarında bireylerin iletişim kabiliyetlerinin iyi olması büyük önem arz etmektedir.

Empati kurma kabiliyetine sahip, kişisel farkındalığı ve çevre farkındalığı olan, aynı zamanda bunları nitelikli kullanabilen bireylerin yaşamlarında başarı elde etme olanakları yüksektir (Arslantaş, 2016). Çünkü kendini anlatabilen ve başkasını anlayan bir kişi yaşamındaki karşılaştığı sorunları gerçekçi bir biçimde analiz edebilecek ve bu doğrultuda çözümlere yaklaşabilecektir. Başarı tek yönlü

kazanılabilen bir unsur değildir. İletişim ve empatinin başarının elde edilmesinde anahtar bir görev üstlendiği görünen bir gerçektir.

1.15. EMPATİK İLETİŞİM

Empati kavramı daha önce psikoloji gibi alanlarında bahsedilen bir kavramken günümüzde iletişim ve eğitim alanında da sıklıkla yer alan bir konu olmuştur. Böylece kişilerarası iletişim alanında nitelendirilen ‘empatik iletişim’ meydana gelmiştir. İletişim de empatik mesajın alıcıya daha sağlıklı ve hızlı iletilmesini sağlamaktadır (Tabak, 1999). Bu doğrultuda empati, iletişimin niteliğini ve kalitesini belirleyen önemli bir faktördür. Empatik iletişimi sağlayabilmek için kritik beceri, empatik duyarlılıktır (Batar, 2005). Toplumsal hayatta insan, kendisinin yaşamadığı bir olayı ancak empatik duyarlılık sayesinde anlayabilmektedir. Daha sonra karşısındaki kişiyi yaşadığı sorunları çözümleyebilmesi için yardım etme eğilimine yönelmektedir. Empatik iletişim, bütün etkileşimlere yön veren etkili bir kavramdır ve iletişim için hayati öneme sahiptir (Dev, 2010).

Empatik iletişim; kişinin kendisi ve karşısındaki kişi ile arasında etkileşim oluşturularak, karşısındaki bireyin hissettiklerini anlamaya çalışması olarak tanımlanmaktadır (Gürüz ve Eğinli, 2008). Empatik iletişim; insanların birbirlerine yaklaşıp, onların dertleriyle dertlenip, sorunlarına mantıksal ve duygusal çözüm aramaları ve bunun sonunda kişinin kendi dünyasına geri dönmesiyle gerçekleşmektedir (Dökmen, 2003; Telman ve Ünsal, 2005; Tomaç, 2009). Empatik iletişim kişilerin sosyal hayatlarında daha sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal yaşama doğrudan tesir eden bu etken, dolaylı yünden pek çok alana da olumlu şekilde yansıma göstermektedir. Empatik iletişimi etkili biçimde kullanan bir birey; aile, arkadaş, iş vb. pek çok alanda mutlu ve başarılı olmaya zemin hazırlamış olacaktır.

1.16. EĞİTİMDE İLETİŞİM VE EMPATİ

Eğitim, ülkenin ilerlemesinde ve varlığını sürdürmesinde oldukça önemlidir. Eğitim sektöründe yer alan her türlü kişi ve unsurun niteliği öncelikle eğitimin kalitesini ardından dolaylı olarak toplumu etkileyecektir. Eğitimde kritik görev ise eğitimcilere düşmektedir. Çünkü gerek süreci gerekse materyal vb. unsurları yönetebilme ve iletişim kabiliyeti, süreci doğrudan etkileyen bir durumdur. İletişimi

ve iletişimdeki önemli bir kavram olan empatiyi doğru değerlendiren bir öğretmenin başarılı olması kolaylaşacaktır. Bu anlamda öğretmen olacak adaylara bu becerilerin kazandırılması ve bu becerilerin incelenmesi önem arz etmektedir.

Toplumda sağlıklı iletişim kurulabilmesi, olayların daha doğru bir şekilde kavranabilmesi ve sorgulayan bireylerin toplumu oluşturabilmesi için de empati kavramı eğitim programlarında zorunlu hale getirilmiştir. Bu becerilerin bireylere öğretilmesi öğretmenlerin görevidir. Öğretmenlerin nitelikli insanlar yetiştirebilmeleri için bu konuda donanımlı olması gerekmektedir. Öğretmen adaylarının bu kabiliyetlere hangi seviyede sahip oldukları, verecekleri eğitim noktasında önem kazanmıştır (Ekinci, 2009). Öğretmenler öğrencileriyle iletişim kurarken, açık ve gerçeğe uygun bir davranış sergilemelidirler. İletişim konusunda etkili olan öğretmenler kendi değerlerinin, bilgi ve becerilerinin de farkında olan kişilerdir. Bunun farkında olan öğretmenler, aynı zamanda bu kavramlar arasındaki tutarlılığı da sağlamaya çalışmaktadırlar (Yazıcı, 2009).

Empatik beceri, iletişimin geliştirilmesinin yanı sıra ilişkilere de anlam kazandırmaktadır. Bu beceri öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkilerde daha da anlam kazanmaktadır. Öğretmenlerin sergileyeceği empatik davranışlar öğrencilere model olacağı gibi öğrencilerin öğretmenleri tarafından anlaşılması da aralarındaki ilişkiyi de olumlu yönde güçlendirecektir. Öğretmenlik, insan ilişkilerinin en yoğun gerçekleştiği mesleklerden biridir. Öğretmenlerin öğrencileriyle olan ilişkilerinde etkin ve anlayışlı olmaları, öğrencilerin eğitimdeki başarı düzeylerini de etkilemektedir. Eğitimde amaç öğrencileri başarıya ulaştırmak olduğundan, öğretmenlerin de etkili iletişim becerilerini bilerek, bu becerileri uygulamaları gerekmektedir. Bu becerilerden biri de empatik beceridir (Ercoskun, 2006).

Eğitimci bilgi akışını gerçekleştirirken bunun yanında çocuklarla empati kurabilmelidir. Öğretmenlerin empati ve sosyal zeka ile ilgili alanda kültürlü olmaları verilen eğitimin niteliğini arttırabilmektedir (Ünal, 2015). İletişim eğitimde büyük bir öneme sahiptir (Andrade, 2015). Dökmen, yapılan araştırmalarda anlayışlı ve empati kurabilen öğretmenlerin olduğu sınıflarda öğrencilerin başarı seviyelerinin de arttığını belirtmiştir. Empati kurabilen öğretmenler, öğrencilerinin dünyasına

girerek onları daha iyi anlayabilir ve bu sayede onlarla sağlıklı iletişim kurarak onlara yardımcı olabilirler (Dökmen, 1987).

Öğretmen ve öğrencilerin iletişim sırasında birbirlerinin ne düşündüklerini ne hissettiklerini anlamaları ve bunları sözlü ya da sözsüz bir şekilde birbirlerine iletmeleri aralarındaki sorunları azaltacak ve birbirlerine olan etkileşimlerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu hususta en büyük görev de öğretmenlere düşmektedir. Öğrenci-öğretmen etkileşiminin en önemli amacı, öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenerek bunlara cevap verilmesidir. Öğretmenler öğrencilerinin yüz ifadelerinden, konuşma tarzından sözlerinin içeriğine dikkat ederek kendini öğrencinin yerine koymalı ve muhatabın hissettiklerini de anlayarak ona doğru bir şekilde iletebilmelidir. Empati kurmayı başaran öğretmenlerin öğrencileriyle kuracağı etkileşim daha başarılı olacaktır. Öğretmenlerin öğrencilerinin ihtiyaçlarını belirlemesi etkin dinlemeyle gerçekleştirilebilir. Bu da empatik bilgi ve beceri gerektirmektedir. Eğer öğretmenler bunu yapamazlar ve öğrencileriyle empati kuramazlarsa, öğrencilerde istedik davranışların yerleştirilmesinde başarısız olacaklardır. Öğretmenin eğitim sahasındaki başarısı yalnızca dersi anlatma kabiliyeti ile ilgili değildir. Öğretmenin iletişim ve empati becerisi de öğretmenin ve öğrencinin başarısını doğrudan etkilemektedir (Gürsel, 2016). Empatik ilişki kuramayan öğretmenin, öğrencilerine vereceği eğitim de olumsuz yönde etkilenecektir (Ercoşkun, 2006). Bu iki unsur sadece akademik başarı değil aynı zamanda öğrenci ve öğretmenin sosyal ilişkisini de etkileme kapasitesine sahiptir. Sosyal kabiliyetler ve pozitif sosyal davranışlar birey için önem taşımaktadır (Ersoy ve Köşger, 2016). Öğretmen çocuklara sadece akademik başarıyı sağlayan değil aynı zamanda sosyal yaşam becerileri kazandıran önemli bir varlıktır. Dolayısıyla öğretmenin bu anlamda örnek teşkil etmesi büyük fayda sağlamaktadır.

İletişimin yoğun olarak gerçekleştiği okullarda, öğretmen ve öğrenci arasındaki empati kurma ve kuramama eğitimin kalitesini etkilemektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının empatik becerilerinin ne durumda olduğunu bilmek, ileride öğretmen olacak öğretmen adaylarının mesleklerinde ne kadar başarılı olacaklarının da kestirilmesini sağlamaktadır (Dökmen, 1990). Başarı kavramı öğretmenle doğrudan ilişkili olup, öğretmenin öğrencileriyle ideal bir iletişim kurması bu anlamda önem taşımaktadır. Öğrenci ve öğretmen arasındaki etkileşim bireyin

başarısını, okulun başarısını ve dolayısıyla toplumun başarısını geliştirmektedir. Özellikle çocuklarla ilk temasa geçen okul öncesi öğretmenleri eğitim hayatının başlangıç kısmında yer almaktadır. Bu durum da okul öncesi öğretmenlerinin görev ve konumunu daha hassas bir noktaya taşımaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla iletişiminin sağlıklı olması çocuğun okula, sosyal çevreye, arkadaş ve eğitimcilere karşı olumlu bir tutum geliştirmesine katkı sağlayacaktır.

1.17. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Konu ile ilgili yapılan literatür çalışmaları iletişim ve empati olmak üzere iki ana kısımda incelenmiştir.

1.17.1. İletişim ile İlgili Çalışmalar

İletişim ile yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar iki kısımda incelenmiştir.

1.17.1.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından yapılan çalışmada, İletişim Beceri Ölçeği (İBÖ) geliştirilmiş ve üç farklı üniversite öğrencilerden oluşan gruplara uygulamalar yapılmıştır. Yapılan çalışmada kullanılan İBÖ 25 maddeden oluşmaktadır. Uygulamadan elde edilen sonuca göre, kız öğrencilerin iletişim becerisinin erkek öğrencilere göre oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Üstünel (2011), iletişim becerileri ve beden dilinin detaylı incelemesi neticesinde; bilinçli ve etkin bir şekilde kullanılan olgular sayesinde iş hayatı, sosyal hayat ve eğitim alanında kişiler arası ilişkiyi kuvvetlendirdiği, başarıyı arttırdığı bunun yanında da çatışmaları azalttığı tespit etmiştir.

Kırık ve Sönmez (2017)'in tarafından yapılan çalışmada kişilerin mutluluk seviyeleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Veriler neticesinde elde edilen bulgular, iletişim ve mutluluk kavramlarının etkileşim içerisinde olduğu göstermiştir.

Çevik (2011) çalışmasında, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi'ndeki Müzik Eğitimi Bölümü öğrencilerinin iletişimsel beceri algılarının cinsiyetlerine, mezun oldukları lise ve insanlarla iletişim kurma yeteneklerine göre

farklılık gösterip gösterilmediği araştırmıştır. Araştırmanın bulguları, öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin ortalama düzeyde olduğunu göstermektedir.

Ilıcak ve Bal (2019) çalışmalarını Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bünyesinde bulunan 4-6 yaş grubu 32 çocuk ile deneysel olarak gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın amacı, “Masal Terapi”nin katılımcıların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi amacıyla yarı deneysel bir çalışma olarak yürütülmüştür. Araştırma sonucunda Masal Terapisi uygulanan deney grubunun sosyal iletişim becerileri üzerinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur.

Çakmak (2013) tarafından yapılan çalışma, Malatya ilinde bulunan ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılmıştır. Araştırmaya 135 kişi katılmıştır. Araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin iletişim becerileri belirlenerek, bu becerilerin cinsiyet, mesleki kıdem, mezuniyet branşı ve daha önce iletişim becerileri ile ilgili eğitim alıp almadıkları değişkenlerine göre değerlendirilmesidir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Erkan ve Avcı (2014) tarafından yapılan çalışmanın evrenini, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 325 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının mizaç ve karakter özelliklerinin iletişim becerilerini yordayıp yordamadığını incelemektir. Analizler sonucunda iletişim becerilerinde karakter ve mizacın önemli rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır

Acar (2014)’ın yaptığı çalışma neticesinde; öğretmenlerin görüşlerine göre eğitim denetmenlerinin, iletişim becerilerini ara sıra sergiledikleri; denetmenlerin iletişim becerilerine göre öğretmen görüşleri arasında cinsiyet, öğrenim durumu ve branş alanına göre herhangi bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Durukan (2015), çalışmasında, okul öncesi yöneticilerinin kişiler arası iletişim becerileri öğretmenler tarafından yeterli olduğunu tespit etmiştir.

Bir başka araştırma sonucunda ise ortaokullarda görev yapan okul yöneticilerinin sosyal iletişim becerilerinin öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bunun yanında yöneticilerin sosyal iletişim becerilerinin, öğretmenlerin branşlarına ve mesleki kıdemlerine göre farklılık

göstermediği tespit edilmiştir (Koçak, 2013). Bir diğer araştırmada ise kadınların iletişim becerileri puan ortalamalarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Koç, Terzi ve Gül, 2015).

Yapılan bir başka çalışma neticesinde öğretmen adaylarının tartışmaya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları, iletişim ve tartışma becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, cinsiyet ve iletişim düzeyi ile mezun olunan okul türü ve iletişim düzeyinin öğretmen adaylarını tartışma becerilerini etkilediği ancak bölüm ve iletişim düzeyinin öğretmen adaylarının tartışma becerilerini etkilemediği belirlenmiştir (Karakuş ve Ocak, 2018).

1.17.1.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Lonie ve ark. (2005)'nin çalışması, eczacılık okuyan 92 üniversite öğrencisiyle, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirebilmeleri için bir program hazırlanmıştır. Bu programın sonunda öğrencilerin; iletişim sürecinde sözsüz mesajlara dikkat etme, karşısındaki bireylerin duygularını anlamaya çalışma, iletişimde açık olma ve bunun yanında kendine ve diğer bireylere saygı duyma gibi becerilerinin geliştiği görülmüştür.

Choi ve ark. (2015)'nin yapmış oldukları çalışmada, bir akıllı telefonda video klip kullanarak hemşirelik öğrencileri için iletişim becerileri eğitimini doğrulamayı amaçlamaktadır. Çalışma ayarları, Güney Kore'deki iki üniversitenin hemşirelik bölümleriydi. Bu çalışma, son test öncesi tasarımda eşdeğer olmayan bir kontrol grubu kullanan yarı deneysel bir çalışmadır. Deney ve kontrol grupları, iletişim kursu alan ikinci sınıf hemşirelik öğrencilerinden oluşmaktadır. Deney grubu 45, kontrol grubu 42 öğrenciden oluşmaktadır. Deney grubu, iletişim yetkinliği ve duygusal zekâ açısından kontrol grubundan daha anlamlı şekilde gelişmiştir.

Salomon (1981) yapmış olduğu çalışmasında iletişim amacıyla gerçekleştirilen davranışların ve eğitim alanından elde edilen sonuçların birbirinden etkilendiğini çalışmasında ifade etmektedir. Pennycook (1985) çalışmasında paralanguajın (kinetik, proksemik ve paraverbal özellikler) iletişimdeki önemini araştırmıştır. Hareketler, yüz ifadeleri, göz teması, dokunma ve sessizlik, insan etkileşimi için oldukça önemli olduğu ayrıca kültürden kültüre farklılık gösterdiği araştırmada ifade edilmektedir.

Rees ve Sheeard (2003) tarafından yapılan çalışma, 216 tıp öğrencisinin, iletişim becerilerini incelemiştir. Çalışmayı ön test ve son test uygulaması olarak yapmıştır. Ön test uygulamasını yaptıktan sonra öğrencilere iletişim becerileri ile ilgili eğitim vermiştir. Daha sonra öğrencilere eğitim bitiminde son test uygulaması yapılmıştır. Uygulama sonunda elde edilen verilere göre tıp öğrencilerinin uygulama öncesinde iletişim becerilerinin daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bratu ve Miricescu (2017) iletişim ve kalıtım arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için bir araştırma yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre iletişim problemi olan çocukların ailelerinin de iletişim sorunları olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bratu ve Miricescu,2017 akt Savaş, 2018).

Yapılan diğer bir çalışmada ise iletişim becerileri eğitimi yaparak 26 kişi deney, 27 kişi kontrol grubu oluşturarak bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda iletişim becerisiyle ilgili eğitim alan grubun bu eğitimi almayanlara göre iletişim becerisi puanlarında yükselme gözlenmiştir (Barry ve Robb, 1992 akt Savaş, 2018).

1.17.2. Empati ile İlgili Çalışmalar

1.17.2.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Barut (2004) çalışmasında, empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilim düzeylerinin değişkenleri incelemiştir. Çalışmaya Samsun'da çalışan 199 öğretmen katılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin, empatik eğilim düzeyleri yaş, hizmet yılları, branş ve cinsiyete bağlı olarak değişim gösterdiği sonucuna varılmıştır (Barut, 2004).

Çelik ve Çağdaş (2010)'ın çalışmasında, Konya'da 382 okul öncesi öğretmen adayı ile yapılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin; eğitim düzeyleri, öğrenci sayıları, medeni durumları, sahip oldukları çocuk sayıları, çalışma biçimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bunun yanında öğretmenlik mesleğini isteyerek seçenlerin mesleği istemeyerek seçenlere, öğretmenlik mesleğini sevenlerin öğretmenlik mesleğini sevmeyenlere göre empatik eğilim puan ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Yapılan bir diğ er araştırma ise okul öncesi öğretmenlerin empatik düşünme becerileri ile öğrencileri motive etme düzeylerini araştırmak için yapılmıştır. Araştırma bulgularında, okul öncesi öğretmenlerin empatik düşünme becerileri ile öğrencileri motive etme düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir (Bayram, 2013).

Arslandoğlu (2012),  niversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışma sonucunda empatik eğilim düzeyinin cinsiyet açısından bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu, bölüm değişkenine göre öğretmenlik bölümündeki öğrencilerin empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit etmiştir.

Pala (2008) yapmış olduğu araştırma; Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesinin Fen bilgisi, Türkçe, Sınıf ve Sosyal bilgiler  ğretmenliğinde okuyan birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan 464 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin empati kurma davranışları okudukları bölüme, gelir durumlarına ve kitap okuma alışkanlığına göre değiştiği bulunmuştur.

Oğuz ve Altun (2011) tarafından yapılan çalışmada yaratıcı drama eğitimi alan  ğretmen adaylarının yaratıcı dramaya yönelik tutumları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Sonuç olarak katılımcıların yaratıcı dramaya yönelik tutumları ile empatik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Elikesik ve Alım (2013) tarafından yapılan araştırma Sosyal Bilgiler  ğretmenleri ile empatinin incelenmesi üzerine gerçekleşmiştir. Yapılan analizlere göre, öğretmenlerin empati becerilerinin cinsiyet ve öğrenim durumuna göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

 kiz (2009) ise çalışması 55'i bayan 16'sı ise bay olan bir örneklem ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak psikolojik danışmanların empatik beceri puanlarının yaşa, çalışma süresi ve medeni duruma göre farklılık göstermediği, fakat  ocuk sahibi olanların çocuğu olmayanlara göre empatik beceri puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan bir başka çalışmada ise kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlerden ve evli öğretmenlerin bek r öğretmenlerden daha yüksek empatik eğilim düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. (Saygılı, Kırıktaş ve Gülsoy, 2015).  zkan (2014)'ın

yaptığı araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin cinsiyet ve çocuk sahibi olma durumlarıyla empati puanları arasında anlamlı fark gözlenmiştir.

Taner (2013)'in yapmış olduğu çalışmada sonucunda ise kızların erkeklere göre daha fazla empatik beceri düzeyine sahip olduğu bunun yanında yaramaz olarak nitelendirilen çocukların empati beceri düzeylerinin diğer çocuklara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Okul öncesi öğretmenleriyle gerçekleştirilen bir araştırmada sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâları ile empatik eğilimleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Balat ve ark., 2014).

Yapılan bir diğer araştırmada ise empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin problem çözme davranışlarının, empatik eğilim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Rehber, 2007).

Genç ve Kalafat (2008) tarafından yapılan çalışma, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesinin Sınıf, Fen Bilgisi, İngilizce ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının oluşturduğu 360 kişilik bir grupta yapılmıştır. Yapılan çalışmada öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerileri farklı değişkenlerle araştırılmıştır. Ulaşılan sonuçlar, katılımcıların okudukları bölümlere göre empatik becerileri arasında farklılığın olduğunu; cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim şekilleri, anne ve babalarının öğrenim durumlarına göre ise farklılığın olmadığını ortaya koymuştur.

Güldağ (2007) tarafından yapılan araştırma, Düzce Çakırlar İlköğretim Okulunda okuyan 6-8 sınıf öğrencilerinin arasından seçilen 107 öğrenci ile gerçekleşmiştir. Çalışmada öğrenciler; ebeveynlerinin empatik düzeyleri, ailelerin sosyo ekonomik yapılarına göre incelenmiştir. Sonuç olarak annelerin empati düzeyleri ile babaların empati düzeyleri arasında fark elde edilmemiştir.

Kılıç (2005) yaptığı araştırmada, İstanbul yaşayan okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmaya katılan 200 öğretmenin yarısı devlet okulunda, diğer yarısı da özel okulda çalışmaktadır. Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin yaşı yükseldikçe empatik beceri düzeylerinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında eğitim düzeyi arttıkça empatik beceri düzeyinin de arttığını gözlenmiştir.

Empatik becerinin çocuk sahibi değişkenine göre farklılaşmadığı, çalışılan okul türü ile ilgili olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Mete ve Gerçek (2005) araştırmalarını, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunda bulunan 192 hemşire adayı ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın amacı, Probleme Dayalı ğrenim (PD) yöntemiyle eğitim gören hemşirelik ğrencilerinin, empatik eğilim ve becerilerinin araştırılmasıdır. Araştırma sonucunda bu yöntemle öğrenim gören hemşirelik ğrencilerinin empatik kabiliyetlerinde yükselme tespit edilmiştir.

1.17.2.2. Yurt Dışında Yapılan alışmalar

Pressier (1990)'ın yaptığı çalışmada; ergen bireylerde empati, kimlik ve benlik saygısının sosyal davranışlara etkisi incelenmiştir. Çalışmada empati ve sosyal tepki arasında yüksek ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kızların sosyal tepki vermede, erkeklere göre daha yüksek empati kurdukları ortaya çıkmıştır.

Kalliopuska (1991)'nın gerçekleştirdiğı çalışmada; iki farklı empati programının, çocukların empati ve prososyal davranışlarına etkisi incelenmiştir. İki deney grubunun oluşturulduğu çalışmaya, 6-7 yaşlarında 62 ocuk katılmıştır. Birinci gruptaki çocuklara uygulanan empati programı; müzik, resim ve fiziksel egzersizler içermektedir. Bu gruptaki çocuklara dinletilen müzik, hasta ayı ve küçük kuş arasındaki arkadaşlık ilişkisi ile ilgilidir. Bu şarkıyı dinleyen çocukların şarkıya uygun şekilde canlandırmalar yaptığı görülmüştür. Resim izme uygulamasında, dinletilen müziğin içeriğine benzer çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Diğer gruptaki çocuklara verilen eğitimde, çocuklara hikyeler anlatılmış ve rol almaları sağlanmıştır. Örneğin; okulda bir hayvanın ilk günü hakkında bir hikye anlatılmış ve hikyede çocukların ğretmen veya ğrenci olarak rol almaları sağlanmıştır. nc ve dördüncü grupta yer alan çocuklara bir etkinlik uygulanmamıştır. Uygulanan program dört ay boyunca haftada iki saat olmak üzere uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, empati eğitiminde her hafta eğitim grubunun etkili olduğunu gözlemlenmiştir. Ancak ikinci eğitim grubuna uygulanan eğitim programının, birinci grupta kullanılan eğitim programına göre daha etkili olduğu saptanmıştır (Kalliopuska, 1991).

Hatcher ve ark. (1994), empatinin eğitimle geliştirilebileceği üzerine yaptıkları çalışmaya 104 lise ve kolej öğrencisi katılmıştır. Bu çalışmaya Rogers'ın “arkadaşlık ilişkilerini kolaylaştırma stilleri” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; erkeklerin ve kızların empati puanlarının eşit olduğu saptanmıştır (Hatcher ve ark., 1994).

Roberts ve Strayer (1996)'ın gerçekleştirdiği çalışma, bireylerin empati seviyelerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonucunda, empatik becerileri gelişmiş olan bireylerin, empatik becerileri gelişmemiş olan bireylere göre iş birliği ve yardımlaşmaya daha yatkın oldukları görülmüştür. Ayrıca bu davranışları toplum içindeki konumlarını da etkileyerek, diğer bireyler tarafından kabul gördükleri sonucuna ulaşılmıştır (Roberts ve Strayer, 1996).

Mueller ve Waas (2002)'ın yaptığı çalışmada; öğrencilerin intihar kavramını algılamaları, empati kurma düzeylerinin, davranış ve olaylara tepki vermeleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, empati kurma becerisi yüksek olan öğrencilerin daha aktif oldukları ve intihara meyilli olan bireylerle daha fazla iletişime geçtikleri ve bu değişkenlerde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Mueller ve Waas, 2002).

Hojat ve ark. (2002)'nin yaptığı çalışmada; tıp doktorlarının empati düzeyleri incelenmiştir. Çalışmaya katılan 704 doktordan elde edilen verilere göre; kadın doktorların, erkek doktorlara göre empati düzeyleri yüksek çıkmıştır. Kadın doktorların empati düzeylerinin yüksek olmasına bağlı olarak hastalarıyla olan ilişkilerinde olumlu durumlar gözlenmiştir.

Loudin, Loukas ve Robinson (2003)'ün çalışması, üniversite öğrencilerinde sosyal anksiyete ve empatinin ilişkisel saldırganlığa etkisi üzerine gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, 300 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışma sonucunda; empatinin saldırganlığı azaltarak tutum ve davranışlarını olumlu etkilediği ve daha yakın ilişkiler kurmalarını sağladıkları görülmüştür. Yapılan başka bir araştırma neticesinde empatiyi kullanma oranı arttıkça agresif davranışlarda azalma tespit edilmiştir (Effendy ve Indrawati, 2018)

Brems (1988)'in gerçekleştirdiği “Empatinin Boyutları ve Aralarındaki İlişki” adlı araştırmasında empatinin boyutlarının kişiler arası ilişki derecelerine etkileri

incelenmiştir. Araştırma 122 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda; empatinin duygusal ve bilişsel bileşenlerden oluştuğu ve bu bileşenlerin diğer bireyler arasındaki iletişimi ve ilişki derecelerini farklı şekillerde etkilendiği gözlemlenmiştir (Brems, 1988).

Jolliffe ve Farrington (2011) tarafından yapılan çalışmada düşük duygusal empati düzeyi ve fiziksel şiddet arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya İngiltere'de yer alan üç ortaokulda 13-17 yaş aralığında ki 720 ergen birey (344 kız, 376 erkek) katılmıştır. Sonuç olarak düşük duygusal empatinin erkeklerde zorbalıkla ilişkili olduğu, kız öğrencilerde ise ilişkili olmadığı tespit edilmiştir (Jolliffe ve Farrington, 2011).

Thompson (1983) tarafından yapılan çalışmada; okullarda empatinin bir parçası olması gerektiği savunulmuştur. Empatinin bir hedef ve okul kurallarının bir parçası olması gerektiği ve okul müfredatına empatinin gizli bir şekilde yerleştirilmesi gerektiğinin önemi üzerinde durulmuştur. Thompson'a göre empati tüm okul çalışanları tarafından da kabul edilen, okulun amacını ve fonksiyonunu belirleyen temel düşünce olmalıdır. Empati kavramının; drama, rol yapma, çeşitli araştırmalar, müze ziyaretleri, filmler, koleksiyonlar, geziler ve müzik ile öğrencilere kazandırılabilceğini öne sürmektedir.

Riggio, Tucker ve Coffaro (1989) tarafından yapılan araştırmaya yüz yetmiş bir lise öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin sosyal beceriler ve empati arasındaki ilişki düzeyleri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda sosyal beceriler ile empati arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş, ayrıca kadın bireylerde duygusal empati seviyesinin erkek bireylere oranla daha yüksek olduğu sonucuna da varılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. YÖNTEM

Araştırmanın bu aşamasında yöntemle ilgili bilgiler sunulmuştur. Araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi ve araştırmada kullanılan istatistiksel teknikler bu kısımda açıklanmaktadır.

1.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma nicel bir çalışma niteliğindedir. Çalışmada söz konusu olan bir takım sorulara yanıt bulmak, değişkenlerin durum üzerindeki etkisini gözlemlemek amacı olduğu için betimsel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini; sınıf düzeyleri, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi oluşturmaktadır. Araştırmada bir durum için etkileyen unsurlar ve ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır; okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimleri incelenerek belirlenen değişkenler doğrultusunda söz konusu olan durumun betimlenmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle araştırmada model olarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2009)'a göre; ilişkisel tarama modelleri, iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim durumunu veya düzeyini tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelleridir.

1.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni imkânların uygunluğu nedeniyle ulaşılabilir evren olup, ölçek uygulanacak olan üniversite örnekleme, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Olasılıklı olmayan örnekleme yöntemi, temel kütleyi temsil etmek amacıyla seçilecek örneğe girecek birimlerin tesadüfî olarak seçilmeyip araştırmacının kendi tercihi ile seçtiği birimlerden gerçekleşen örneklemelerin her biri olasılıklı olmayan örnekleme yöntemi olarak tanımlanır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014).

Örnekleme oluşturan Afyon Kocatepe Üniversitesinin Eğitim Fakültesinin Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünün 1, 2, 3 ve 4. sınıflarında okuyan ve ulaşılabilen 375 öğretmen adayından veriler toplanmıştır. Ankete katılan öğrencilerin %14,67'si 1. sınıfta eğitim görmekte, %25,6'sı 2. sınıfta eğitim görmekte, %24,53'ü 3. sınıfta eğitim görmekte ve %35,20'si 4. sınıfta eğitim görmektedir. Eğitim gören öğrencilerin anneleri eğitim düzeyi ise %3,73'ü okuryazar, %78,67'si ilkokul, %13,87'si lise, %3,47'si üniversite ve %0,27'si yüksek lisans eğitim düzeyine sahiptir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ise %3,47'si okuryazar, %57,60'ı ilkokul, %23,47'si lise ve %15,47'si üniversite eğitim düzeyine sahiptir.

1.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmış olup araştırmanın verileri ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma verileri için konu kapsamında literatür taraması yapılarak araştırmanın amacına uygun olan Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından hazırlanan “İletişim Becerileri Ölçeği” ile Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş olan “Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır.

1.3.1. Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği, kişinin sosyal hayattaki empati kurabilme kabiliyetlerini tespit edebilmek amacı ile geliştirilmiştir. EEÖ likert tipi, 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Bu ölçekte bulunan her bir maddenin karşısına 1’den 5’e kadar dereceler (Tamamen aykırı-Tamamen uygun) bulunmaktadır. Katılımcı her bir maddenin yanındaki maddenin 1’den 5’e kadar olan sayılardan birisini işaretleyerek o maddedeki düşünceye hangi boyutta katıldığını ifade edebilmektedir. Ölçeğin 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13 ve 15. maddeleri tersten puanlama yapılacak maddelerdir. EEÖ’den alınabilecek minimum puan 20, maksimum puan ise 100’dür. Ölçekteki toplam puan katılımcıların empatik eğilim puanlarını göstermektedir. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğunu; düşük olması empatik eğilimin düşük olduğunu göstermektedir. Empatik Eğilim Ölçeği, 70 kişilik üniversite grubuna üç haftalık ara ile iki defa uygulanmış ve her ikisinden elde edilen puanlar arasındaki testin tekrarı güvenirlik katsayısı .82 olarak ifade edilmiştir. Ölçeğin tek ve çift maddelerinden alınan puanlar arasındaki tespit edilen .86 olarak bulunmuştur. Dökmen (1988)

tarafından 24 kişilik bir gruba Empatik Eğilim ölçeği ve Edwards Kişisel Tercih Envanterinin “Duyguları Anlama Alt Ölçeği” uygulanmış, ölçek puanları arasındaki korelasyon .68 olarak gözlenmiştir (Dökmen, 1988).

Ortalaması en yüksek olan 19. madde ($3,971 \pm 0,828$) ve ortalaması en düşük olan ise 12. maddedir ($2,461 \pm 1,120$). Aşağıda tablo 1’de Empatik Eğilim ölçeği (EEÖ) maddelerinin incelenmesi verilmiştir.

Tablo 1. Empatik Eğilim ölçeği (EEÖ) Maddelerinin İncelenmesi

MADDELER	ORTALAMA	STANDART SAPMA
MADDE 1	3.640	1.058
MADDE 2	3.800	1.109
MADDE 3	3.147	1.096
MADDE 4	3.789	0.878
MADDE 5	3.645	0.994
MADDE 6	3.355	1.208
MADDE 7	3.883	1.233
MADDE 8	2.939	1.072
MADDE 9	3.648	0.830
MADDE 10	3.800	1.080
MADDE 11	3.083	1.133
MADDE 12	2.461	1.120
MADDE 13	2.933	1.194
MADDE 14	3.432	1.179
MADDE 15	2.829	1.069
MADDE 16	3.509	0.997
MADDE 17	3.856	1.024
MADDE 18	3.867	0.889
MADDE 19	3.971	0.828
MADDE 20	3.765	0.892

1.3.2. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)

Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından, Korkut (1996) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) temel alınarak ölçek geliştirilmiştir. İletişim becerileri ölçeği 25 maddeden oluşmakta ve katılım düzeyini belirlemek için 5’li likert tipi sınıflama kullanılmıştır. Ölçekteki maddeler; 1 puan hiçbir, 2 puan nadiren, 3 puan bazen, 4 puan sıklıkla ve 5 puan her zaman olarak puanlanmıştır. 25 maddenin korelasyon değer aralığı .313 ile .586 arasında değişmektedir. Maddelerin faktör analizi yapıldığında .30 - .70 arasında değer aldıkları tespit edilmiştir. İletişim becerileri ölçeği 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar: İletişim İlkeleri ve

Temel Beceriler (İİTB) (1, 3, 6, 13, 15, 16, 21, 23, 24, 25), Kendini İfade Etme (KİE) (2, 5, 17, 20), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim (EDSOİ) (10, 11, 12, 18, 19, 22), İletişim Kurmaya İsteklilik (İKİ) (4,7,8,9,14)'dir. Ölçeğin iç tutarlık güvenirliği için cronbach's alpha katsayısı hesaplanmış ve 25 maddelik ölçeğin iç tutarlık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt faktörlerine ilişkin iç tutarlık katsayıları ise, İİTB için .79; KİE için .72; EDSOI için .64 ve İKİ için ise, .71 olarak belirlenmiştir. (Korkut Owen ve Bugay, 2014).

25 maddeden oluşan ölçeğin madde puanları ortalaması aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Ortalaması en yüksek olan 9. madde (4,205±0,810) ve en düşük ortalama 7. maddedir (3,477±0,972). Aşağıda tablo 2'de İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) maddelerinin incelenmesi verilmiştir.

Tablo 2. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) Maddelerinin İncelenmesi

MADDELER	ORTALAMA	STANDART SAPMA
MADDE 1	3.880	0.904
MADDE 2	3.920	0.858
MADDE 3	3.661	0.859
MADDE 4	4.131	0.789
MADDE 5	4.261	0.761
MADDE 6	3.837	0.894
MADDE 7	3.477	0.972
MADDE 8	3.699	1.030
MADDE 9	4.205	0.810
MADDE 10	4.029	0.806
MADDE 11	3.931	0.837
MADDE 12	4.000	0.871
MADDE 13	4.051	0.987
MADDE 14	3.723	1.033
MADDE 15	4.053	0.854
MADDE 16	4.141	0.883
MADDE 17	3.752	0.995
MADDE 18	3.981	0.885
MADDE 19	4.160	0.802
MADDE 20	4.128	0.804
MADDE 21	3.992	0.796
MADDE 22	4.187	0.799
MADDE 23	4.171	0.816
MADDE 24	3.891	0.937
MADDE 25	4.197	0.938

İletişim ilkeleri ve temel beceriler (IITB), Kendini ifade etme (KIE), Etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim (EDSOİ), İletişim kurmaya isteklilik (IKİ) bu alt

boyutların ortalamaları aşağıdaki tabloda verilmektedir. Alt boyutlardan ortalaması en küçük olan iletişim kurmaya isteklilik (IKI) puan ortalamasıdır ($3,85 \pm 0,593$). Bu alt boyutlardan ortalaması en büyük olan ise etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim (EDSOI) ortalamasıdır ($4,05 \pm 0,544$). Aşağıdaki tablo 3'te İletişim Becerileri Ölçeğinin alt boyutlarının incelenmesi verilmiştir.

Tablo 3. İletişim Becerileri Ölçeğinin Alt Boyutlarının İncelenmesi

ALT BOYUTLAR	ORTALAMA	STANDART SAPMA
IITB	39,87	5,05
KIE	16,06	2,46
EDSOI	24,29	3,26
IKI	19,23	2,98

Araştırmalarda kullanılan ölçme araçlarının güvenilirliğini belirlemek için genellikle cronbach's alpha kullanılmaktadır. Cronbach's alpha 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu değer 1'e yaklaştıkça ölçeğin güvenilirliği artmaktadır.

Empatik eğilim ölçeğinin güvenilirliğini ölçmek için veri analizi yapıldığında cronbach's alpha değeri 0,708 olarak bulunmaktadır. Yapılan çalışmadaki bu ölçek %70,8 oranında maddelerin anlamlı olduğu bulunmuştur. İletişim becerileri ölçeğinin güvenilirliğini ölçmek için veri analizi yapıldığında cronbach's alpha değeri 0,883 olarak bulunur. Yapılan çalışmadaki bu ölçek %88,3 oranında maddelerin anlamlı olduğu bulunmuştur.

1.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Yapılan çalışmanın verileri 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında güz döneminde Afyon Kocatepe Üniversitesi Okul öncesi öğretmenliğinde okuyan öğrencilerden elde edilmiştir. Ölçeğin uygulanması aşamasında okul öncesi öğretmen adaylarından 375 kişiye ulaşılabilmektedir. Öğretmen adaylarından elde edilen 375 ölçekten veriler elde edilmiştir. Öğretmen adaylarına araştırmanın amacı, samimiyetle cevaplamalarının önemi, elde edilen verilerin toplu değerlendirileceği ve yanıtlanmasına yönelik uygun yönergeler verilmiştir. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 45-50 dakika gibi bir zaman aralığında tamamlanmıştır. Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından hazırlanan "İletişim Becerileri Ölçeği" ile Dökmen (1988) tarafından hazırlanan "Empatik Eğilim Ölçeği" öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

1.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından elde edilen verilerin değerlendirilmesi istatistik programında yapılmıştır. Bu verilerin analizinde bağımlı değişkenlerin incelenmesinde yüzde ve frekans tabloları kullanılmıştır. Bağımlı değişkenler ise ortalama üzerinden incelenmiştir.

Veri dağılımının normal olup olmadığını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Verilerin dağılımını tespit etmede söz konusu olan yöntemlerden birisi de Kolmogorov-Smirnov veya Shapiro-Wilk testidir. Grup büyüklüğü 50'den küçük ise Shapiro-Wilk, 50'den büyük ise Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır (Büyüköztürk ve ark, 2012). Yapılan araştırmanın öge sayısı 50'den büyük olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testine göre p değerinin .05' den büyük olması dağılımın normal, .05' den küçük olması ise dağılımın normal olmadığını göstermektedir. Bu çalışmada Kolmogorov-Smirnov testi uygulanması sonucunda p değerinin (.0).05' den küçük olduğu saptanmıştır. Bu nedenle veri analizlerinde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Kruskal Wallis H testi ilişkisiz iki ya da daha çok örneklemden elde edilen puanlar normal dağılım göstermediğinde puanların birbirlerinden anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılır (Büyüköztürk ve ark, 2012). Spearman Brown Korelasyon testi, ölçülen iki değişken arasındaki ilişkiyi açıklamak için veriler normal dağılım göstermediğinde kullanılır. Teste göre elde edilen korelasyon değeri 1'e yaklaştıkça korelasyon artar. Değerin pozitif olması ilişkinin olumlu yönde, negatif olması ilişkinin olumsuz yönde etki ettiğini ifade eder (Büyüköztürk ve ark, 2012). Kruskal- Wallis H Testi parametrik olmayan verilerde ikiden daha çok kümenin kıyaslanmasında kullanılmaktadır Korelasyon analizi ise farklı değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve şiddetini belirlemede kullanılmaktadır. Ancak veriler parametrik değilse Spearman Testi uygulanması gerekmektedir (Baş, 2001).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. BULGULAR

Veri dağılımının normal olup olmadığını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Kolmogorov-Smirnov testine göre p değerinin .05' ten büyük olması dağılımın normal, .05' ten küçük olması ise dağılımın normal olmadığını göstermektedir. Bu araştırmada Kolmogorov-Smirnov testi uygulanması sonucunda p değerinin (.0).05' ten küçük olduğu saptanmıştır. Bu nedenle veri analizlerinde parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Aşağıdaki tablo 4'te normallik testi verilmiştir.

Tablo 4. Veri Setindeki Bağımlı Değişkenlerin Normallik Testi

NORMALLİK TESTİ	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	İstatistik	Sig=p	İstatistik	Sig=p
EEÖ	0.079	0.000	0.982	0.000
İBO	0.090	0.000	0.975	0.000
İİTB	0.088	0.000	0.949	0.000
KİE	0.127	0.000	0.952	0.000
EDSOİ	0.098	0.000	0.966	0.000
İKİ	0.100	0.000	0.975	0.000

1.1. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİNE AİT BULGULAR

1.1.1. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişki Anlamlı Mıdır?

Empatik eğilim ölçeği, İletişim Becerileri ölçeği ve iletişim becerileri ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişki için spearman korelasyon katsayısı kullanılır. Aşağıda tablo 5'te spearman sıra korelasyon analizi tablosu verilmiştir.

Tablo 5. Empatik Eğilim Ölçeği, İletişim Becerileri Ölçeği Maddelerinin Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman Sıra Korelasyon Analizi

ÖLÇEKLER VE BOYUTLARI	EEÖ	İBÖ
EEÖ	$r=1$	$r=0,441$ $p=0.001$
İBÖ	$r=0,441$ $p=0.001$	$r=1$

Tablo 5’te yer alan değerler incelendiğinde İletişim Beceri ölçeği ile Empatik Eğilim ölçeğinin korelasyon katsayısı $r=0,441$ ’dir. İletişim Beceri ölçeği ile Empatik Eğilim ölçeği arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve % 44.1 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

1.1.2. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasında Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar aşağıda tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasında Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Korelasyon Analizi

Sınıf Düzeyi	Değişkenler	r	p
1. Sınıf	İletişim Becerileri Empatik Eğilimler	.505	.000
2. Sınıf	İletişim Becerileri Empatik Eğilimler	.543	.000
3. Sınıf	İletişim Becerileri Empatik Eğilimler	.436	.000
4. Sınıf	İletişim Becerileri Empatik Eğilimler	.451	.000

Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için r değeri incelendiğinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında sınıf düzeyine göre en kuvvetli ilişkinin %54.3 ile 2. Sınıf öğrencileri, en düşük ilişki ise %45.1 ile 4. Sınıf öğrencileri olarak bulunmaktadır.

1.1.3. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasında Anne Eğitim Durumlarına Göre Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında anne eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını anlamak için Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıda tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasında Anne Eğitim Durumlarına Göre İlişisini Gösteren Kruskal Wallis H Testi

	EEÖ TOPLAM	İBÖ TOPLAM
Kruskal- Wallis H	1,054	,562
df	3	3
p	,788	,905

a: Kruskal- Wallis H

b: Anne eğitim durumları

P değeri ,05’ten büyük olduğu için okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimleri arasında anne eğitim durumlarına göre anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

1.1.4. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilimleri Arasında Baba Eğitim Durumlarına Göre Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimleri arasında baba eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını anlamak için Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıda tablo 8’te verilmiştir.

Tablo 8. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilimleri Arasında Baba Eğitim Durumlarına Göre İlişisini Gösteren Kruskal Wallis H Testi

	EEÖ TOPLAM	İBÖ TOPLAM
Kruskal- Wallis H	5,452	,508
df	3	3
p	,142	,917

a: Kruskal- Wallis H

b: Baba eğitim durumları

P değeri ,05’ten büyük olduğu için okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimleri arasında baba eğitim durumlarına göre anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

1.1.5. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinde Sınıf Düzeyleri Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının Empatik Eğilim ölçeğinden almış oldukları puanların sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Empatik Eğilim Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	EĞİTİM DURUMU	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
EEÖ	1.SINIF	55	68,09	8,73	3	7,877	0,049
	2.SINIF	96	67,85	8,37			
	3.SINIF	92	70,35	7,76			
	4.SINIF	132	70,27	8,04			

Tablo 9’a göre Empatik Eğilim ölçeği puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p=0,049$, $p<0,05$). Sınıf düzeylerinden Empatik Eğilim ölçeği puan ortalaması en yüksek olan 3. sınıf öğrencileridir ($70,35 \pm 7,76$). Empatik eğilimin en yüksek olduğu sınıf 3. sınıf olarak hesaplanmıştır. Puan ortalaması en düşük olan öğrenciler ise 2. sınıf öğrencileridir ($67,85 \pm 8,37$).

1.1.6. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinde Anne Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının Empatik Eğilim ölçeğinden almış oldukları puanların annelerin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Empatik Eğilim Ölçeğinden Alınan Puanların Annenin Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	ANNE EĞİTİM DURUMU	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
EEÖ	Okuryazar	14	70,85	6,32	4	1,524	0,822
	İlkokul	295	69,33	8,32			
	Lise	52	68,61	8,22			
	Üniversite	13	71,38	8,22			
	Yüksek Lisans	1	69	0			

Tablo 10'a göre Empatik Eğilim ölçeği puan ortalamaları annelerin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=0,822$, $p<0,05$). Annelerin eğitim düzeylerinden Empatik Eğilim ölçeği puan ortalaması en yüksek olan üniversite mezunu olanlardır ($71,38 \pm 8,22$). Ortalamalar sırasıyla ($70,85 \pm 6,32$, $69,33 \pm 8,32$, $68,61 \pm 8,22$, $71,38 \pm 8,22$, 69) şeklinde tespit edilmiştir.

1.1.7. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinde Baba Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının Empatik Eğilim ölçeğinden almış oldukları puanlar babaların eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Empatik Eğilim Ölçeğinden Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	BABA EĞİTİM DURUMU	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
EEÖ	Okuryazar	13	67,23	5,48	3	5,452	0,142
	İlkokul	216	69,04	8,01			
	Lise	88	69,03	9,34			
	Üniversite	58	71,48	7,43			

Tablo 11'e göre Empatik Eğilim ölçeği puan ortalamaları babanın eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=0,142$, $p<0,05$). Babaların eğitim düzeylerinden Empatik Eğilim ölçeği puan ortalaması en yüksek olan üniversite mezunu olanlardır ($71,48 \pm 7,43$). Ortalamalar sırasıyla ($67,23 \pm 5,48$, $69,04 \pm 8,01$, $69,03 \pm 9,34$, $71,48 \pm 7,43$) olarak bulunmuştur.

1.1.8. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinde Sınıf Düzeyleri Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının İletişim Becerileri ölçeğinden almış oldukları puanların sınıf düzeylerine açısından anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. İletişim Becerileri Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	SINIF DÜZEYİ	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
IBO	1.SINIF	55	99,69	13,22	3	3,199	0,362
	2.SINIF	96	98,20	10,62			
	3.SINIF	92	98,84	11,22			
	4.SINIF	132	100,71	10,93			

Tablo 12’ye göre İletişim Becerileri ölçeği puan ortalamaları sınıf düzeylerine açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=0,362$, $p>0,05$). Ortalamalar arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte en yüksek ortalamaya sahip olan 4. sınıf öğrencileridir ($100,93 \pm 10,93$). İletişim becerilerinin en yüksek olduğu sınıf 4. sınıf olarak hesaplanmıştır. Ortalamalar sırasıyla ($99,69 \pm 13,22$, $98,20 \pm 10,62$, $98,84 \pm 11,22$, $100,71 \pm 10,93$) olarak tespit edilmiştir.

1.1.9. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinde Anne Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının İletişim Becerileri ölçeğinden almış oldukları puanlar annelerin eğitim durumları açısından anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. İletişim Becerileri Ölçeğinden Alınan Puanların Annenin Eğitim Durumlarına Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	ANNE EĞİTİM DURUMU	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
İBO	Okuryazar	14	101,78	7,54	4	0,875	0,928
	İlkokul	295	99,55	7,2			
	Lise	52	98,98	7,87			
	Üniversite	13	97,08	7,44			
	Yüksek Lisans	1	96	0			

Tablo 13’e göre İletişim Becerileri ölçeğİ puan ortalamaları annelerin eğitim durumlarına açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=0,928$, $p>0,05$). Ortalamalar arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte en yüksek ortalama sahip olan anneleri okuryazar olanlardır ($101,78 \pm 7,54$). Ortalamalar sırasıyla ($101,78 \pm 7,54$, $99,55 \pm 7,2$, $98,98 \pm 7,87$, $97,08 \pm 7,44$, 96 ± 0) olarak bulunmuştur.

Ayrıca okul öncesi öğretmen adaylarının İletişim Becerileri ölçeğİnin alt boyutlarından aldıkları puanlar annenin eğitim durumları açısından da anlamlı farklılığın olup olmadığını tespit etmek için de Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Aşağıda tablo 14’te İletişim Becerileri ölçeğİnin alt boyutları ile anne eğitim durumları arasındaki ilişki verilmiştir.

Tablo 14. İletişim Becerileri Ölçeğinin Alt Boyutları Olan İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler (IITB), Kendini İfade Etme (KIE), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim (EDSOI), İletişim Kurmaya İsteklilik (IKI) Alt Boyutlarından Alınan Puanların Annenin Eğitim Durumlarına Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	ANNE EĞİTİM DURUMU	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
IITB	Okuryazar	14	40.07	3.81	4	0.864	0.930
	İlkokul	295	39.92	5.08			
	Lise	52	39.87	4.83			
	Üniversite	13	38.54	6.83			
	Yüksek Lisans	1	43	0			
KIE	Okuryazar	14	16.28	1.64	4	3.200	0.525
	İlkokul	295	16.11	2.43			
	Lise	52	15.73	2.79			
	Üniversite	13	16.15	2.48			
	Yüksek Lisans	1	13	0			
EDSOI	Okuryazar	14	25.21	2.72	4	1.924	0.750
	İlkokul	295	24.3	3.15			
	Lise	52	24.09	3.73			
	Üniversite	13	23.92	4.41			
	Yüksek Lisans	1	22	0			
IKI	Okuryazar	14	20.21	2.26	4	2.572	0.632
	İlkokul	295	19.22	2.97			
	Lise	52	19.29	3.02			
	Üniversite	13	18.46	3.49			
	Yüksek Lisans	1	18	0			

Anne eğitim durumlarına göre İletişim Becerileri ölçeğinin alt boyutlarının ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. P değerleri sırasıyla (p=0,930, p=0,525, p=0,750, p=0,632 p>0,05) şeklindedir.

1.1.10. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinde Baba Eğitim Durumları Açısından Anlamlı Fark Var Mıdır?

Okul öncesi öğretmen adaylarının İletişim Becerileri ölçeğinden almış oldukları puanlar babaların eğitim durumları açısından anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. İletişim Becerileri Ölçeğinden Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	BABA EĞİTİM DURUMU	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
EEÖ	Okuryazar	13	67,23	5,48	3	5,452	0,142
	İlkokul	216	69,04	8,01			
	Lise	88	69,03	9,34			
	Üniversite	58	71,48	7,43			

Tablo 15'e göre İletişim Becerileri ölçeği puan ortalamaları babaların eğitim durumlarına açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=0,917$, $p>0,05$). Ortalamalar arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte en yüksek ortalamaya sahip olan babaların ilkokul mezunu olanlardır ($99,63 \pm 11,25$). Ortalamalar sırasıyla ($98,07 \pm 6,65$, $99,63 \pm 11,25$, $99,2 \pm 12,17$, $99,53 \pm 11,07$) şeklindedir.

Ayrıca okul öncesi öğretmen adaylarının İletişim Becerileri ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar ile baba eğitim durumları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Aşağıda tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. İletişim Becerileri Ölçeğinin Alt Boyutları Olan İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler (IITB), Kendini İfade Etme (KIE), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim (EDSOI), İletişim Kurmaya İsteklilik (IKI) Alt Boyutlarından Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeylerine Göre Farklılığını Gösteren Kruskal Wallis H Testi

ÖLÇEK	BABA EĞİTİM DURUMU	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	SERBESTLİK DERECEŚİ (df)	Kİ KARE X ²	P
IITB	Okuryazar	13	39.07	4.09	3	0.849	0.838
	İlkokul	216	39.95	4.86			
	Lise	88	39.77	5.25			
	Üniversite	58	39.91	5.75			
KIE	Okuryazar	13	15.85	1.14	3	1.507	0.681
	İlkokul	216	15.96	2.57			
	Lise	88	16.11	2.46			
	Üniversite	58	16.39	2.26			
EDSOI	Okuryazar	13	23.92	3.3	3	1.444	0.695
	İlkokul	216	24.44	3.3			
	Lise	88	24.02	3.29			
	Üniversite	58	24.2	3.08			
IKI	Okuryazar	13	19.23	2.17	3	0.589	0.899
	İlkokul	216	19.27	2.97			
	Lise	88	19.29	3.23			
	Üniversite	58	19.02	2.72			

Tablo16'ya göre babanın eğitim durumuna göre İletişim Becerileri ölçeğinin alt boyutlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. P değerleri sırasıyla ($p=0,838$, $p=0,681$, $p=0,695$, $p=0,899$ $p>0,05$) olarak tespit edilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ve iletişim becerilerini incelemek amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen bulguların tartışma, sonuç ve önerilerine yer verilmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre puanlar incelendiğinde öğrencilerin iletişim becerileri ve empatik eğilimi arasında anlamlı ve yüksek düzeyde bir ilişki gözlenmiştir. İletişim becerisinin ile empati aynı alanda bağlantılı kavramlardır. İletişim ne denli nitelik kazanmışsa içerisinde barındırdığı empati de o boyutta etki yapabilmektedir. Dolayısıyla iletişim ile empatik eğilim birbiriyle doğrudan ilişkili oldukları için sonuç pozitif bir ilişki olduğunu ifade edebiliriz. Tutuk ve ark.(2002) yılındaki yaptıkları çalışma, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya toplamda tüm sınıf düzeyinde 269 öğrenci katılmıştır. Yapılan veri analizleri sonunda, öğrencilerin algıladıkları iletişim becerisi ve empatik eğilim puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu, eğitim yılı arttıkça her iki ölçek puan ortalamalarının arttığı tespit edilmiştir. Posluoğlu (2014)'nın gerçekleştirdiği araştırma sonucu da yapılan bu araştırma sonuçlarıyla uyumlu nitelik göstermektedir. Posluoğlu çalışmasında öğretmenlerin iletişim becerileri arttıkça empati eğilimlerinin de doğru orantıda yükseldiğini ifade etmektedir.

Apaydın Demirci ve İkiz (2017) tarafından yapılan çalışma ise Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümlerinde önlisans 1. ve 2. Sınıf lisans okuyan 1, 2 ve 3. Sınıf öğrencilerinden oluşan 225 kişi katılmıştır. Araştırmanın amacı, öğrencilerinin iletişim becerileri ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Veriler sonucunda iletişim becerisi ve empatik eğilim puan ortalamalarının orta düzeyde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Bunun

yanında aile tutumu değişkeninin hem iletişim becerisi hem de empatik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Tunçeli (2013), yaptığı çalışmada ise okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki araştırmıştır. Analizler sonucunda öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun alt boyutlarından değer alt boyutu ile öğretmen adaylarının iletişim becerileri arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Mutlu, Şentürk ve Zorba (2014)'nın yapmış olduğu iletişim ve empati kapsamındaki araştırma sonucunda, öğrenci-sporcuların iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinde cinsiyet, yaş ve bölümlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara rastlamamıştır. Yapılan analizler neticesinde öğrenci-sporcuların algıladıkları iletişim becerisi puan ortalamalarının yüksek, empatik eğilim puan ortalamalarının ise düşük düzeyde olduğu belirlenmiş, bu iki becerinin birbirleriyle olumlu bir ilişkide oldukları gözlenmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan bir çalışmada ise öğretmenlerin iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Becerinin yüksek olmasını çalışma grubunun öğretmen olması, ilköğretimde görev yapıyor olmaları ve Sosyal Bilgiler dersinin iletişimle ilgili önemli becerilerde kazandıracakları bir alanı temsil etmesi desteklediği görülmektedir (Kılıç, 2013).

Yenice, Saracoğlu ve Karasakaloğlu (2009) yılındaki yapmış oldukları araştırmada elde edilen analizlere göre; sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz (2011)'ın yapmış olduğu benzer bir çalışmada ise veriler okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri alt boyutları ile empatik eğilim düzeyleri ve problem çözme becerileri alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler gözlenmiştir.

Ocak ve Erşen (2015) tarafından yapılan çalışma Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 1. ve 2. Sınıfında öğrenim gören 315 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre; sınıf düzeyine göre anlamlı fark tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırma sonucunda okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine göre pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Öğretmen adaylarındaki bilincin artması, gelişen farkındalık ve o dönemde alınan derslerin etkisiyle araştırma sonuçlarını etkilediği düşünülmektedir. Bunun yanında empatik eğilimin öğrencilerin bulundukları sınıflara göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. En büyük ortalamaya sahip olan 3. Sınıf öğrencilerinin empatik eğilim puan ortalamasıdır ($70,35 \pm 7,79$). En düşük ortalamaya sahip olan ise 2. Sınıf öğrencilerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca İletişim Becerileri ölçeği puan ortalamaları sınıf düzeylerine açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Pekdoğan (2015)'in yapmış olduğu araştırmada ise öğretmen adaylarının empatik beceri ölçeğinden aldıkları toplam puanlar sınıf düzeyi açısından anlamlı farklılık göstermektedir. 3. Sınıftaki öğretmen adaylarının, 2. Sınıftaki öğretmen adaylarına göre empatik beceri puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ocak ve Erşen (2015)'nin yapmış oldukları çalışmada ise cinsiyete, öğrenim görülen bölüme ve uzun süre yaşanan yerleşim birimine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu; mezun olunan liseye, sosyal paylaşım sitelerini kullanma durumuna ve sıklığına göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre öğretmen adaylarının iletişim becerileri algılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Baykara Pehlivan (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada iletişim becerisi algılarının sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırmaya toplam da 592 (468 bayan, 124 bay) öğretmen adayı katılmıştır. Elde edilen sonuç öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin anlamlı derecede yüksek olduğu ve iletişim becerisi bakımından 1. Sınıf ile 4. Sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. 2019 yılındaki çalışmada ise ulaşılan sonuçlarda iletişim becerileri ile sınıf düzeyi arasında ortalamalar arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte en yüksek ortalamaya sahip olan 4. Sınıf öğrencileridir ($100,93 \pm 10,93$). İletişim becerilerinin en yüksek olduğu sınıf 4. Sınıf olarak karşımıza çıkmıştır.

Yapılan çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin anne eğitim durumuna ve baba eğitim durumuna göre anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanında iletişim becerileri ölçeğinin anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna göre anlamlı ilişki göstermediği görülmüştür. Empatik eğilim ölçeğinin de anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna göre anlamlı ilişki gözlenmemiştir.

Çetinkaya (2011) tarafından yapılan çalışma ise, Çanakkale 18 Mart Üniversitesinin Eğitim Fakültesinin Türkçe Eğitimi bölümünde öğrenim gören 195 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu tespit edilmiştir. İletişim becerileri ile annenin ve babanın eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. 2019 yılında yapılan okul öncesi öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin anne ve baba eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık görülmemiştir.

Ercoşkun (2005) tarafından yapılan araştırma, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile gerçekleşmiştir. Yapılan veri analizine göre; sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıf seviyesi, ana-babalarının öğrenim durumu değişkenleri açısından empatik beceri puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. 2019 yılındaki yapılan çalışmada da okul öncesi öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumları açısından anlamlı farklılık görülmemiştir.

Empati ve iletişim, önem nisbetinde pek çok araştırma ve inceleme kapsamında yerini almıştır. Konu hakkında yurt içinde ve yurt dışında pek çok çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar farklı ölçekler ve farklı örneklem kümelerini içermektedir. Konu kapsamında gerçekleştirilen diğer araştırmalardan bazıları;

Yapılan literatür incelemesinde eğitim kurumlarında empatinin amaç olarak görülmesi ifade edilmiştir. Ayrıca okul disiplinin bir bölümü olarak yer almasının da önemini vurgulamaktadır. Empati kabiliyetinin kazandırılmasında drama, farklı

alışmalar, gezi, film, koleksiyon vb. Çalışmaların yapılmasının etkili olabileceği ifade edilmektedir (Thomson,1983 akt. Yılmaz, 2011).

Horwitz (2013) alışmasında benzer olarak dans, müzik ve tiyatro gibi çeşitli sosyal etkinliklerin empati duygusunu yükseltmede etkili olabileceği vurgulamıştır.

Yılmaz (Yüksel) (2003), empatik eğitim programının ilköğretim empatik becerilerine etkisi incelemiştir. Araştırma 2000-2001 eğitim öğretim döneminde Bursa Özel akır İlköğretim okulunun dördüncü sınıfında okuyan 20 öğrenci ile haftada bir kez olmak ve 1 saat olmak üzere 8 hafta srmştir. Deney ve kontrol grubu olmak üzere öğrenciler ikiye ayrılmıştır. Yapılan alışma sonucunda deney grubunda yer alan öğrencilerin kontrol grubunda yer alan öğrencilere göre empatik beceri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Hacıoğlu (2007), yapmış olduğu araştırmasında okul öncesi yöneticilerinin iletişim becerilerinin algısı ile okul öncesi öğretmenlerinin empati düzeyleri arasındaki pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Özdemir (2009)'ın araştırma verileri ise empatiyi oluşturan yapılardan bakış açısı edinme ve empatik ilgi ile yaş ve deneyim arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Arslantaş'ın yapmış olduğu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri ve empatik eğilim düzeyleri arasında orta düzeyde ilişki olduğu gözlenmiştir (Arslantaş, 2016).

Rehber ve Atıcı (2009) tarafından Nevşehir'de beş tane ilköğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ile çatışma çözme becerileri üzerine 755 kişi ile yapılan çalışmada şu sonuç elde edilmiştir. Empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırgan davranışları daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin problem çözmede ise daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında kız öğrencilerin empatik eğilim düzeyi ve problem çözme davranışlarının erkek öğrencilere göre anlamlı farklılık gözlenmiştir. Yapılan bir araştırmada empati oranları ile sanal zorbalık ve mağduriyet ilişkisi arasında negatif bir etkisi gözlenmiştir (Ciminli, 2016).

Parks (2015)'ın yaptığı çalışmada dinleme ve empatinin örgütsel iletişim üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma sonucunda örgütsel bilim insanların empatik dinleme konusunda gelişen teorik tartışmaları ve halen yapılmakta olan

Çalışmaların birleştirilerek nitelikli bir düzeye getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

İletişim ve empati sadece bir kesime yönelik kavramlar değildir. Her bir kişinin bu terimler üzerinde yeterli bilgisi ve zgn bir kullanım biçimi olmalıdır. Kişiler arası iletişimde önemi tartışılmaz olan bu kavramalar eğitim, ticaret, turizm, sağlık gibi sektörlerde de önemini sürdürmektedir. Nitekim eğitim gibi sağlık alanı insanın vazgeçilmez unsurlarından biri olup hayatının her aşamasında temasta bulunduğu bir sahadır. Sağlık alanında gerçekleştirilen bir araştırmada tıp doktorlarının empati düzeyleri incelenmiştir. Araştırma 704 doktor ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde; kadın doktorların empati düzeyleri erkek doktorların empati düzeylerinden yüksek çıkmıştır. Kadın doktorların empati düzeylerinin yüksek olmasının yanında hastalarıyla iletişimlerinin daha iyi olduğu, hastalarına daha çok zaman ayırdıkları tespit edilmiştir. Yine sağlık alanında yapılan bir inceleme neticesinde empati becerisi olan bir hemşire; hasta, hasta yakını ve çalışma arkadaşlarıyla verimli ve başarılı ilişkiler gerçekleştirebilirler (Akkaya, 2017).

Kişi, iletişim kabiliyeti oranında davranışlarına bu durumu yansıtacaktır. Eğitim sürecine dahil olan ebeveynler için de aynı durum geçerliliğini korumaktadır. Ebeveynlerin sergilemiş oldukları tutumlar incelendiğinde okul öncesi döneminde bulunan çocukların davranış problemleri arasında anlamlı ilişki gözlenmiştir (Parsak, 2015). Araştırmalar sonucunda cinsiyet değişkeninin iletişim ve empati becerisinde oldukça önemli bir değişken olduğu gözlenmiştir. İletişim ve empatiyi kullanmada bayanların erkeklere göre arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Baltacı, 2016). Benzer bir sonuç ise Karka'ın 2013 senesinde yaptığı çalışmada gözlenmiştir. Araştırma zel eğitimde çalışan bayan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu vurgulamıştır. Sınıf ğretmenleri ile yapılan bir çalışmada ise empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Kadın sınıf öğretmenlerin empatik eğilim puan ortalaması, erkek sınıf ğretmenlerinin empatik eğilim puan ortalamasından yüksek olduğu tespit edilmiştir (Akbulut, 2010).

Okul öncesi öğretmenleri ile yapılmış farklı bir araştırmada ise empatik düşünme becerileri ile öğrencileri motive etme düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif doğrultuda ilişkilerin olduğu gözlenmiş, öğretmenlerin empatik düşünme becerileri arttıkça, öğrencileri motive etme düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir (Bayram, 2013).

Empati hayatın farklı alanlarını doğrudan etkileyen önemli bir beceridir. Bu anlamda gerekli önlemlerin alınması ve mevcut eksikliklerin giderilmesi için araştırma ve incelemeler sürdürülmelidir. Bunun yanında iletişim becerileri ile empatik eğilim çalışmaları farklı demografik özellikler ve farklı bölümler ile yeni çalışmalar yapılarak desteklenmelidir.

Öneriler

Araştırma sonucunda ulaşılan verilerden yararlanılarak aşağıda bulunan öneriler sunulmuştur:

- İncelenen çalışmalarda okul öncesi öğretmen adaylarına dair her ne kadar çalışma bulunsa da daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Bu branş bazında farklı değişkenler, farklı örneklem ve farklı ölçeklerle araştırmaların yapılması önerilebilir.
- Bu araştırma Afyon Kocatepe Üniversitesi okul öncesi öğretmen adayları örneklem kümesiyle gerçekleştirilen bir çalışmadır. Farklı coğrafi bölgeler, farklı örneklem, farklı değişken ve farklı anketlerle eşleşmiş araştırmaların yapılması eğitim sektörüne ve bilim dünyasına fayda sağlayacaktır.
- Empati ve iletişim kavramları sadece okul öncesi öğretmenler için değil her birey ve meslek branşı için önem arz etmektedir. Bu çalışmaları farklı eğitim kademelerine ve farklı öğretmenlik branşlarına ayrıca diğer mesleki alanlara uyarlanarak yapılması literatür hazinesini geliştirecek ve toplumun şekillenmesi, ilerlemesi adına yarar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2014). Eğitim Denetmenlerinin İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen Algıları. *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (4), 1535-1552.
- Akbulut, E. (2010). *Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Akkaya, A. (2017). *Hemşirelerde Empati, Empati Becerileri ve Motivasyon İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkoyun F. (1982). Empatik Anlayış Üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları Dergisi*, 15(2), 63-69.
- Albayrak, G. (2016). *Hadis ve Sünnette Empati*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Altınbaş, K., Gülöksüz, S., Özçetinkaya, S. ve Oral, E. Timuçin (2010). Empatinin Biyolojik Yönleri Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2(1), 15-25 e-ISSN:1309-0674.
- Altınoluk, H. (2014). Hemşirelerde/Ebelerde Empatik Eğilim ve Becerilerin Değerlendirilmesi. (Denizli Server Gazi Hastanesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alver, B. (2003). *Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Andrade, D. (2015). İletişimde Eğitimin Önemi. Erişim Tarihi: 04.07.2019
URL: <https://www.techlearning.com/tl-advisor-blog/8716>
- Apaydın Demirci, Z. ve İkiz, S. (2017). Çocuk Gelişimi Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (54), 678-685.
- Arı, R. (1989). *Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerinin Ben Durumları, Atılganlıkları ve Uyum Düzeylerine Etkisi*,

- Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslanoğlu C. (2012). *Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ve Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslantaş, H. (2016). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ile Duygusal Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Ataşalar, J. (1996). *Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Kendini Açma Davranışları*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atıcı, M. ve Rehber, E. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (1).
- Balat Uyanık, G., Çelebi, G., Yılmaz, H. ve Gümüştekin, T. (2014). Duygusal Zekâ ve Empatik Eğilim: Okul Öncesi Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (8), 893-901.
- Balçık, B. (2002). *İşletme Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Barut, Y. (2004). Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri ile Çatışma Eğilimi Düzeylerinin Değişkenler Açısından İncelenmesi. *13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Samsun.
- Batar, Y. (2005). *Örgün Din Eğitiminde Empatik Yaklaşım İlköğretim Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Baykara Pehlivan, K. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2) 17-23.
- Bayraktar, Vatansever, H. (2015). Eğitim Ortamında Öğretmen Öğrenci İletişimi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 18, 262-285.

- Bayram, S. (2013). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Düşünme Becerileri ile Öğrencileri Motive Etme Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Brems, C. (1988). Dimensionality Of Empathy And Its Correlates. *The Journal Of Psychology*, 123 (4), 329-337.
- Büyüköztürk Ş, Çakmak, E. Akgün, Ö. Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Choi Y, Song E, Oh E. (2015). Effects of Teaching Communication Skills Using Video Clip on a Smart Phone on Communication Competence and Emotional Intelligence in Nursing Students. *Archives of Psychiatric Nursing*. Number: 29, 90–95.
- Ciminli, A. (2016). *Ergenlerde Sanal Zorbalık ve Mağduriyetin Empati ve Kişilik Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Cotton, K. (2001), Developing, Empathy In Children And Youth, School Improvement Research Series, URL: [www. lyrics.com](http://www.lyrics.com), Erişim Tarihi, 10.05.2019.
- Cüceloğlu, D. (2005). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim Dilinin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çakır, B. (2015). *Ortaokul Öğretmenlerinin Dindarlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ünye Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Çakmak, Z. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İletişim Becerilerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Çalışkan, N., Karadağ, E., Çalışkan F. (2006). *Eğitim, İletişim ve Öğretmenin Beden Dili*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Çelik E. ve A. Çağdaş. (2010). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Çelik, E. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (2), 567-576.
- Çevik, D. B. (2011). Müzik Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (1), 1-13.
- Davis, C.M. (2005). Empati nedir, Empati Öğretilir mi? Çev: Özcan S., Serhat D. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (9), 80.
- Davis M.H. (1994). *Empathy, A Social Psychological Approach*. Harper Collins Publishers, s.6.
- Dev, N. (2010). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, C. (2013). *Ailede İletişim Sanatı*. İstanbul: Kalbi Kitaplar Yayınevi.
- Dökmen, Ü. (1987). Empati Kurma Becerisi ile Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı 20, 183-207.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 158-159.
- Dökmen, Ü. (1995). *Sosyometri ve Piskodrama*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (1997). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 14. Baskı.
- Dökmen, Ü. (2003). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 18.Baskı.

- Dökmen, Ü. (2010). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durukan, H. (2015). *Okul Öncesi Eğitim Kurumu Yöneticilerinin İletişim Becerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Effendy, M. & Indrawati, E.S. (2018). Tarımsal Davranış ile Empati Arasındaki İlişkiler Mavi Panser Soccer Yardımcısı Üzerine Banyumanik Semarang. *Empati Dergisi*, 7(3), 140-150.
- Ekinci, Ö. (2009). *Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Elikesik, M. ve Alım, M. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (3): 167-180.
- Ercoşkun, M. H. (2005). *Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ercoşkun M. H., Dilekmen, M., Ada, Ş. ve Nalçacı, A. (2006). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Bireysel Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 13, 207-217.
- Ergenç, B. (2016). *Anasınıfı Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Sosyal Becerileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri Üzerindeki Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erkan, Z. ve Avcı, R. (2014). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri: Mizaç ve Karakter Özelliklerinin Rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 84-94.
- Ersoy, E.G. ve Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38 (2), 9-17.

- Gemci, H. (2012). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin Öğrencilerin İletişim ve Empatik Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2008). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (4), 54-66.
- Gökçe, O. (2013). *İletişim*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Gönenç, Ö. (2014). *İletişim Dünyası*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Güldağ, S. (2007). *Düzce Çakırlar İlköğretim Okulunda Okuyan Öğrencilerin Ebeveynlerinin Empatik Düzeylerinin Ailelerin Sosyo Ekonomik Yapılarına Göre İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Gülseren, Ş. (2001). Eşduyum (Empati): Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12.
- Gün, P. (2012). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal Zekâ Yeterlikleri İle Öğretimsel Liderlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Gaziantep İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi.
- Güngör, N. (2011). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gürsel, H.E. (2016). *Branş Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Avcılar Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürüz, D. ve Temel Eğinli, A. (2008). *İletişim Becerileri, Anlamak Anlatmak Anlaşmak*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hacıoğlu, M. (2007). *Okul Öncesi Yöneticilerinin Sergiledikleri İletişim Becerilerinin Algıları ile Öğretmenlerinin Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Hasgöl, E. (2013). *Sosyal Hizmet Uygulamalarında Empatinin Önemi ve Yardım İlişkisine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hatcher S. L., Nadeau, M. S., Walsh, L. K., Reynolds, M., Galea, J., Marz, K. (1994). The Teaching of Empathy For High School and College Student: Testing Rogerian Methods With The Interpersonal Reactivity Index. *Adolescence*. Page: 116.
- Hojat, M., Gonnella, J. S., Nasca, T. J., Mangdone, S., Vergare, M. & Magee, M. (2002). Physician Empathy: Definition, components, measurement, and relationship to gender and specialty. *American Psychiatry*, 159, 1563-1569.
- Horwitz, E. B. (2013). Empati, Kültür ve Ayna Nöron. *Socialmedicinsk Tidskrift*. 90 (2) ,241-251.
- Ilıcak, G. ve Bal, F. (2019). Masal Terapinin Anaokulu Öğrencilerinin Sosyal İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6 (3), 517-533.
- Işık M. ve Biber, L. (2010). *İletişim, İletişim Süreci ve İletişim Çeşitleri, Genel ve Teknik İletişim İçinde*. Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Işıksağan, T. (2013). *Etkili İletişim*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- İkiz, F. E. (2009). İlköğretim Okullarında Çalışan Psikolojik Danışmanların Empati Düzeylerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 346-356.
- Jolliffe, D., Farrington, D.P. (2011). Is Low Empathy Related To Bullying After Controlling For Individual And Social Background Variables? *Journal Of Adolescence*, 34(1), 59-71.
- Kahraman, H. (2007). *Empatik Beceri Eğitiminin Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Empatik Becerilerine ve Sorun Davranışlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kahriman, M. (2014). *İlkokul 3.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam Temasındaki Konuların Drama Yöntemine Dayalı Öğretiminin Öğrencilerin*

- İletişim, Empati Becerileri ve Değer Algıları Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Kalender, A. (2001). 1991 Milletvekili Genel Seçimleri Anavatan Partisi'nin Mesaj Stratejileri, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 1(4), 60.
- Kalliopuska, M. (1991). Empathy Among Children In Music. *Perceptual and Motor Skills*, Vol: 72 Number: 2, 382-382.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karkaç, N. (2013). *Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Çalıştıkları Engel Türüne ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, C. (2013). *Etkili İnsan Olmanın İncelikleri & Beden Dili*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Kaya, Y. K. (1991). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Kılıç, A. (2016). *Turist Rehberlerinde Empatik Eğilim ve Çatışma Çözme Davranışı İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kılıç, H. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İletişim Becerilerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kılıç, S. (2005). *İstanbul'daki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıçaslan, Ç. E. (2011). *İletişim Kurma Becerileri*. Edirne: Paradigma Akademi.
- Kırık, A. ve Sönmez, M. (2017) İletişim ve Mutluluk İlişkisinin İncelenmesi. *İnif E-Dergi*, 2(1).
- Kiraz, C. (2011). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ile Narsistik Kişilik Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Koç, B., Terzi, Y. ve Gül, A. (2015). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri İle Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 369-390.
- Koçak, O. (2013). Ortaokullarda Görev Yapan Okul Yöneticilerinin Sosyal İletişim Becerileri ile Branş Öğretmenlerinin Motivasyonu Arasındaki İlişki.Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Korkut Owen F. ve Bugay A. (2014). İletişim Becerileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 2014, 51- 64.
- Küçük, M., Eriş, U., Oğuz, T., Dal, A., Aydın, C. H. Orhon, N. (2012). *İletişim Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Lal, İ. (2012). *İlköğretim Okulu Müdürlerinin İletişim Becerileri ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Lonie, J. M., Alemam, R., Dhing, C. and Mıhm, D. (2005). Assessing Pharmacy Student Self-Reported Empathic Tendencies. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 69(2), 29.
- Loudin, J., Loukas, A., Robinson, S. (2003). Relational aggression in college students: Examining the roles of social anxiety and empathy. *Aggressive Behavior*, 29(5), 430- 439.
- Maçın, E. (2010). *Yönetici İletişim Becerilerinin Çalışan Motivasyonu Üzerine Etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mete, S. ve Gerçek, E. (2005). PDÖ Yöntemiyle Eğitim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Becerilerinin İncelenmesi. *C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9 (2), 11-17.
- Mueller, M. A., Waas, G. A. (2002). College Students' Perceptions Of Suicide: The Role Of Empathy On Attitudes, Evaluation, And Responsiveness. *Death Studies*, 26(4), 325-341.

- Mutlu, T.O., Şentürk, E.H. ve Zorba, E. (2014). Üniversite Öğrencisi Tenisçilerde Empatik Eğilim ve İletişim Becerisi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*. SI(1): 129-137.
- Ocak, G. ve Erşen, Z. B. (2015). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Algılarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 33, 1-19.
- Ocak, G., Ocak, İ. Ve Karakuş, G. (2018). Öğretmen Adaylarının Tartışma Becerileri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (1), 299-317.
- Oğuz, A. ve Altun, E. (2011). Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Dramaya Yönelik Tutumları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2 nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications 27-29 Nisan, 1545-1552, Antalya.
- Okvuran, A. (1993). *Yaratıcı Drama Eğitiminin Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Önder, A. (2004). *Ailede İletişim/Konuşarak ve Dinleyerek Anlaşalım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Öner, Ö. (2018). Ergenler ve Empati. Erişim Tarihi: 26.06.2019
Url: <https://www.ozguroner.dr.tr/guncel-yazilar/ergenler-ve-empati.html>
- Özbek, M. (2005). İnsan İlişkilerinde Empatinin Yeri ve Önemi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 49, 571-573.
- Özcan, Z. (2007). *Empati ve Dini İnanç Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Özdemir, E. (2009). *Atılım Üniversitesi İngilizce Hazırlık Okulunda Çalışan İngilizce Okutmanlarının Empatiyi Oluşturan Yapılar Arasındaki İlişkiler Yönünden Barış Eğitimi Çerçevesinde İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Özer Baltacı, H. (2016). *İletişim Becerileri ve Empatik Eğilim Arasındaki İlişkinin X ve Y Kuşaklarına Göre Farklılıklarının İncelenmesi ve Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, B. (2014). Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Empati Düzeylerinin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı:30, 509-514.
- Özkan, Z. (2008). *NLP Teknikleri Aile İçi İletişim*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Özkurt, E. (2013). *İlkokul Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerinin Karar Verme Stratejileri ve Empatik Becerileri Arasındaki İlişki (Kadıköy İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özodaşık, M. (2012). *Halkla İlişkiler ve İletişim*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.4.
- Pala, A. (2008). Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(23), 13-23.
- Parks, E. S. (2015). Listening with Empathy in Organizational Communication. *Organization Development Journal*.
- Parlatır, İ. (1994). *Okul Sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Parsak, B. (2015). *Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocukların Empatik ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Pekdoğan, S. (2015). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Becerileri ve Kararsızlık Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (19), 148-158.
- Pennycook, A. (1985). Eylemler Sözlardan Daha Yüksek Sesle Konuşuyor: Paralaguaj, İletişim ve Eğitim. *Tesol Quarterly*, 19 (2), 259-282.
- Polat, F. (2011). *İletişim Nasıl Kurulur?*. İstanbul: Avrupa Yakası Yayıncılık.
- Posluoğlu, B. (2014). *İlkokul Öğretmenlerinin İletişim Yeterlilikleri ile Empati Kurma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sancaktepe İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Preisser, G. (1990). Adolescent Prosocial Behaviors In Relation To Empathy Identity and Self Esteem. *Dissertation Abstracts International*. 1(5).
- Rees, C. ve Sheard, C. (2003). Evaluating first-year medical students' attitudes to learning communication skills before and after a communication skills course. *Medical Teacher*, 25(3), 302-307.
- Rehber, E. (2007). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Riggio R. E., Tucker, J. and Coffaro, D. (1989). Social Skills and Empathy. *Personality and Individual Differences*, 10(1), 93 – 99.
- Roberts, W., Strayer, J. (1996). Empathy, emotional expressiveness, and prosocial behavior. *Child Development*, 67, 449–470.
- Sack, D.(2012). From Mine to Ours: Nurturing Empathy in Children. Erişim Tarihi:26.06.2019
Url:https://www.huffpost.com/entry/empathy_b_1658984?guccounter=1
- Salomon, G. (1981). İletişim ve eğitim: Sosyal ve psikolojik etkileşimler. *İnsanlar ve İletişim*, 13, 9-271.
- Satılmış, H. B. (2012). *Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Psikolojik Belirtileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Savaş, İ (2018). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Uludağ Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Sayers F., Graham, R., Bingaman, C.E., Wheller, M. (1993). *Yöneticilikte İletişim*, (D. Şahiner çev.). İstanbul: Rota Yayınları.
- Saygılı, G., Kırıktaş, H. ve Gülsoy, H.T. (2015). Bazı Değişkenlere Göre Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 73 – 82.

- Şahin, A. (2007). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Kişiler Arası İletişim Becerileri ve Çatışma Yönetimi Stratejileri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Antalya.
- Tabak, R. S. (1999). *Sağlık İletişimi*. İstanbul: Literatür Yayınları
- Taner Derman, M. (2013). Çocukların Empati Beceri Düzeylerinin Ailesel Etmenlere Göre Belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 1365-1382.
- Tarhan, N. (2016). *Toplum Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- TDK, Beceri Nedir? Erişim Tarihi: 15.05.2019 Url:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=beceri
- TDK (2019). Sempatı Nedir? Erişim Tarihi: 04.07.2019 URL: <https://kelimeler.net/Sempatı-kelimesinin-anlami-nedir>.
- Telman N. ve Ünsal P. (2005). *İnsan İlişkilerinde İletişim*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Thompson, F. (1983). Empathy: An Aim and a Skill to be Developed. *Teaching History*, 37, (October), 22–26.
- Tomaç, S. (2009). *Anaokulu Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Açısından Yöneticileri Algılamaları*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tunçeli, H.İ. (2013). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Üniversitesi Örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 51-58.
- Tutar H. ve Yılmaz K. (2002). *Genel İletişim Kavramlar ve Modeller*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tutuk, A., Al, D., Doğan, S. (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36-41.
- Ulus, L. (2015). *Annelere Uygulanan Empati Eğitim Programının Bağışlama ve Empati Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ural, S. N. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Usluata, A. (1995). *İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uzuntaş, A. (2013). Etkili İletişim: Anlatabilmek ve Anlayabilmek. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (1), 11-30.
- Ünal Karagüven, M.H. (2015). Empati ve Sosyal Zeka. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı: 34, 187-197.
- Ünal, F. (2003). *Empatik İletişim Eğitimin Okul Öncesi Çocuğu Olan Annelerin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üstün, B. (2005). Çünkü İletişim Çok Şeyi Değiştirir. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8 (2), 88-95.
- Üstünel G. (2011). *Etkili İletişim Becerileri ve Beden Dili Namık Kemal Üniversitesi*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Yamakoğlu, C. (2015). *İnsan İlişkileri*. İstanbul: İlgı Kültür Sanat Yayıncılık.
- Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik Mesleği, Motivasyon Kaynakları ve Temel Tutumlar: Kuramsal Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 4.
- Yazıcıoğlu Y. ve Erdoğan, S. (2014). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yenice, N., Saracoğlu, A.S. ve Karasakaloğlu, N. (2009). Öğretmen Adaylarının İletişim ve Problem Çözme Becerileri ile Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 187-206.
- Yılmaz A. (2003). *Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yılmaz, N. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin İletişim Becerileri, Problem Çözme Becerileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yurduseven R. (2018). *Hız. Peygamber'in Hadislerinde Empati*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Yüksel, A. (1994). *Bireyler Arası İletişime Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yüksel, A.H. (2007). İletişim Kavram Tanımı. U. Demiralay, (Ed.) *Genel İletişim* (2. Baskı) içinde (3-32). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Zıllıoğlu, M. (2007). *İletişim Bilgisi*. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Ek-1: Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ (EEÖ)

Sayın öğrenci, bu anket empatik eğiliminizi ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Ankete yaptığınız katkıdan dolayı teşekkür ederim..

Sınıf Düzeyi:

Anne Eğitim Düzeyi:

Not Ortalaması:

Baba Eğitim Düzeyi:

AÇIKLAMA Aşağıda 20 cümle bulunmaktadır. Bir cümledeki ifadeyi kendinize Tamamen Uygun bulacağınızı düşünürseniz 5'e, Oldukça Uygun bulacağınızı düşünürseniz 4'e, Oldukça Aykırı bulacağınızı düşünürseniz 2'ye, Tamamen Aykırı bulacağınızı düşünürseniz 1'e, eğer bir cümleye ilişkin olarak Kararsızlık belirtecekseniz 3'e çarpı koyunuz.		1. Tamamen Aykırı	2. Oldukça Aykırı	3. Kararsız	4. Oldukça Uygun	5. Tamamen Uygun
1	Çok sayıda dostum var.	1	2	3	4	5
2	Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır.	1	2	3	4	5
3	Sıklıkla kendimi yalnız hissederim.	1	2	3	4	5
4	Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlamış ayrılırlar.	1	2	3	4	5
5	Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir.	1	2	3	4	5
6	Duygularımı başkalarına iletmekte güçlük çekerim.	1	2	3	4	5
7	İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider.	1	2	3	4	5
8	Birisiyle tartışırken bazen, dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerine yoğunlaşır.	1	2	3	4	5
9	Çevrede çok sevilen bir insanım.	1	2	3	4	5
10	Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım.	1	2	3	4	5
11	Düşüncelerimi başkalarına iletmekte güçlük çektiğim olur.	1	2	3	4	5
12	İnsanların çoğu bencildir.	1	2	3	4	5
13	Sinirli bir insanım.	1	2	3	4	5
14	Genellikle insanlara güvenirim.	1	2	3	4	5
15	İnsanlar beni tam olarak anlayamıyorlar.	1	2	3	4	5
16	Girişken bir insanım.	1	2	3	4	5
17	Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır.	1	2	3	4	5
18	Genellikle hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5
19	Yakınlarım bana sık sık derdini anlatırlar.	1	2	3	4	5
20	Genellikle keyfim yerindedir.	1	2	3	4	5

Ek-2: İletişim Beceri Ölçeği (İBÖ)

İLETİŞİM BECERİLERİ ÖLÇEĞİ (İBÖ)

YÖNERGE: Bu ölçek iletişimle ilgili bazı özelliklerinizi ölçmeye yöneliktir. Aşağıda sunulan ifadeleri, o ifadelerle ilgili genelde kendinizi nasıl bulduğunuzu düşünerek okuyunuz. İlişkilerimizdeki özelliklerimiz elbette kiminle, hangi koşullarda, ne zaman ilişkide bulunduğumuza bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. O nedenle ifadeleri **genelde** gösterdiğiniz tepkilere göre değerlendiriniz. Değerlendirmenizi 1-hiçbir zaman 2-nadiren, 3-bazen, 4-sıklıkla, 5-her zaman olmak üzere yaptıktan sonra ifadenin karşısındaki uygun yere (X) işareti koyarak belirtiniz. Hiç bir ifadeyi boş bırakmamanız sonuçları daha sağlıklı değerlendirmemize yarayacaktır. Teşekkür ederiz.

İfadeler	Hiçbir	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
1. İnsanları oldukları gibi kabul ederim.	①	②	③	④	⑤
2. Düşüncelerimi istediğim zaman anlaşılır biçimde ifade edebilirim.	①	②	③	④	⑤
3. Başkalarını önyargısız dinlerim.	①	②	③	④	⑤
4. Yaşadığım olaylardaki duygularımı sözlerimle ve beden dilimle başkalarına iletebilirim.	①	②	③	④	⑤
5. Karşımdakini dinlerken anlamadığım bir ayrıntı olduğunda konunun açığa kavuşması için sorular sorarım.	①	②	③	④	⑤
6. Birisi ile iletişim içindeyken sakın bir ses tonuyla konuşurum.	①	②	③	④	⑤
7. İnsanlara yakın ilgi duyarım.	①	②	③	④	⑤
8. Diğer insanlarla kolaylıkla sohbet başlatabilirim.	①	②	③	④	⑤
9. İlişkide bulunduğum kişilerin anlatmak istediklerini dinlemek için onlara zaman ayırırım.	①	②	③	④	⑤
10. Konuşurken söylediklerimle beden dilimin uyumasına dikkat ederim.	①	②	③	④	⑤
11. Birini dinlerken ne karşılık vereceğimden çok onun ne demek istediğini anlamaya çalışırım.	①	②	③	④	⑤
12. Konuşmaları dinlerken, içerikle yüz ifadesinin ya da beden duruşunun uyumuna dikkat ederim.	①	②	③	④	⑤
13. Benimle herhangi bir konuda konuşmayı istemeyen birisini konuşmaya zorlamam.	①	②	③	④	⑤
14. Başkalarına içtenlikle iltifat ederim.	①	②	③	④	⑤
15. Başkaları konuşurken yanıt vermeden önce onların sözlerini bitirmelerini beklerim.	①	②	③	④	⑤
16. Birileriyle konuşurken onları rahatsız edebilecek kadar yakınlarında olmamaya özen gösteririm.	①	②	③	④	⑤
17. Duygularımı rahatlıkla dile getirebilirim.	①	②	③	④	⑤
18. Birisini dinlerken söylenenlerin altında yatan duyguları anlayabilirim.	①	②	③	④	⑤
19. Yüz yüze olmasak da konuştuğum kişinin duygusunu ses tonundan anlayabilirim.	①	②	③	④	⑤
20. Düşüncelerimi sözel olarak ifade edebilirim.	①	②	③	④	⑤
21. Birisiyle konuşurken ona yanıt vermeden önce onu doğru anlayıp anlamadığımı yoklarım.	①	②	③	④	⑤
22. Yazılırken seçilen sözcüklerin de önemli olduğunu aklımda tutarım.	①	②	③	④	⑤
23. Karşımdakini dinlerken onu anladığımı uygun bir dille ifade ederim.	①	②	③	④	⑤
24. Birisine bir öneride bulunmadan önce, onun öneri vermemi isteyip istemediğine dikkat ederim.	①	②	③	④	⑤
25. Eğer karşımdakinin işine yarayacaksa yaşadığım benzer deneyimleri onunla paylaşıyorum.	①	②	③	④	⑤

Ek-3: İzin Belgeleri

Evrak Tarih ve Sayısı: 18/09/2018-E.40476

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 70813604-044-
Konu : Araştırma İzni

SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 03.09.2018 tarih ve 15761665-300-38040 sayılı yazınız,

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Şerife YILDIZ'ın "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ve Empatik Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmeliği bölümü öğrencileri ile araştırma çalışması yapmasının uygun görüldüğüne ilişkin ilgi yazının bir sureti ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Mehmet KARAKAŞ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:1-İlgi (b) yazı sureti (1 sayfa)

Evrak Doğrulama için : <https://ebys.aku.edu.tr/enVision/Dogrula/SF4RFVZ>

Adres: Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer Kampüsü Rektörlük Binası B
Blok Kat: 1 Afyon
Telefon: 02722281124 Faks: 02722281181

Bilgi için: Kadir Birduman
Unvanı: Memur

